

Opmars van de «plastic cards» — Analyse van de koperskaarten in België.

Ann Devroe
Chris Muyldermans
Peter Rotty
Greet T'Jonck
Ernst van Soest

INLEIDING

Sinds jaar en dag verleende de middenstander reeds krediet aan zijn vertrouwde klanten bij middel van wat men het rekeningenkrediet kan noemen(1). Op geregelde tijdstippen telde hij alle nog verschuldigde sommen samen en vroeg hiervan betaling. Met de schaalvergroting werd het de handelaar onmogelijk nog alle klanten te kennen en hij eiste dus contante betaling. Dit voldeed de klant niet en men zocht een tussenweg in een gelimiteerd krediet, dat binnen een bepaalde periode moest worden terugbetaald zonder dat er formele zekerheden bij te pas kwamen. Bovendien wenste de handelaar dat de klant ook bij zijn filialen van dit krediet zou kunnen gebruik maken, maar hoe kon de klant bewijzen dat hij een rekening had bij het moederbedrijf? De meest praktische oplossing bleek de plasticcard te zijn in standaardafmetingen en met de identiteit van de houder erop vermeld. Om de klant het dan nog gemakkelijker te maken ging men de afbetalingsoptie toevoegen en aldus benaderde men de huidige vormen van de koperskaart.

I. Die koperskaart is maar één vorm tussen de verscheidenheid van het verbruikerskrediet in zijn geheel. We zullen hier trachten een onderverdeling te maken om een klaarder zicht op het geheel te krijgen. Dit is niet onbelangrijk daar de indelingen in de bestaande literatuur verschillen van auteur tot auteur, die meestal zelf ook maar verscheidene indelingen naast elkaar opsommen op grond van uiteenlopende, theoretische criteria, zodat men de bestaande vormen van verbruikerskrediet nog niet goed kan thuisbrengen. Wij hebben ons dan ook veroorloofd verschillende criteria samen te brengen in één grote systematiek die zal toelaten duidelijker de eigenheid van de verschillende soorten verbruikerskrediet te zien en ze te onderscheiden van de andere. We onderscheiden dus een paar groepen volgens een eerste criterium. Deze groepen worden op hun beurt weer onderverdeeld in andere groepen volgens een 2de criterium enz.

We onderscheiden binnen de groep van het verbruikerskrediet in zijn geheel tussen enerzijds de *kredietkaarten* (in de ruimste zin van het woord) die meestal weinig gereguleerd zijn en anderzijds de meer *klassieke vormen van verbruikerskrediet* die wel gereguleerd zijn. Tot die

tweede groep behoren de verkoop en de lening op afbetaling en de persoonlijke lening die geregeld zijn bij de wet van 9 juli 1957.

Binnen de groep der kredietkaarten onderscheiden we op basis van de doelstelling van de kaart. Zo heeft men o.a. : de chequegarantiekaart, de Travel & Entertainment Card, de financieringskaart en de koperskaart. De *chequegarantiekaart* kan omschreven worden als een document dat, meestal mits een lichte vergoeding, door een bank ter beschikking wordt gesteld van haar rekeninghouders, titularissen van een chequeboekje, en dat verder door deze laatsten aan de begunstigen van de cheques kan worden vertoond, zodat bedoelde cheques, na vervulling van bepaalde formaliteiten, als gewaarborgd zouden worden ontvangen (2). Meestal wordt daarenboven door de bankier toegestaan dat de rekening tot 25.000 F. wordt overtrokken.

De *T & E-kaart* is een kaart verleend aan verbruikers die aan eerder strenge solvabiliteitscriteria voldoen, en die daarmee in de «betere» winkels, hotels, restaurants enz. die aangesloten zijn bij het systeem, aankopen kunnen doen op louter vertoon van de kaart. Aankopen die de emitterende maatschappij onmiddellijk uitbetaalt aan de handelaars en waarvan zij op haar beurt betaling eist door de kaarthouder, na bundeling op geregelde tijdstippen (vb. American Expres, Diners Club, Eurocard).

De *financieringskaart* is de kaart waarbij de houder het recht verwerft om van de emittent een lening op afbetaling te bekomen om een bepaald goed te verwerven. Zij speelt hierdoor in op de reglementering vervat in de wet van 9 juli 1957.

In een poging om de *koperskaart* te karakteriseren zouden wij kunnen stellen dat het de kaart is die een distributiebedrijf verleent aan klanten die aan bepaalde kredietwaardigheidsvereisten voldoen, en waarmee de klant aankopen kan doen, uitsluitend in de verschillende verkooppunten van dit distributiebedrijf, door middel van die kaart. Die aankopen worden gebundeld op geregelde tijdstippen en worden door de klant betaald, rechtstreeks aan de distributeur of via een financiële instelling, in eenmaal of soms in afbetalingen. Belangrijk is dus : de beperktheid tot één distributieketen, en het feit dat men uitstel van betaling krijgt op vertoon van de kaart.

Binnen die groep van de koperskaarten vormt de al dan niet bestaande afbetalingsoptie een criterium van onderscheid : nl. datgene tussen eindemaandkaarten en revolvingkredietkaarten. *Eindemaandkaarten* laten toe dat men door vertoon van de kaart niet onmiddellijk betaalt maar zijn aankopen over een bepaald tijdsverloop, meestal een maand, laat bundelen en dat dan het geheel in één maal wordt betaald. Het belangrijkste voordeel van deze kaart is dus dat men geen geld moet bijhebben maar dat door vertoon van de kaart de som op een rekening wordt gezet. Een voorbeeld hiervan is de kaart die de petroleummaatschappij Nafta verstrekt.

De meeste koperskaarten zijn echter gebaseerd op het *revolving- of wenselkredietstelsel*. Evenals bij de eindmaandkaarten heeft men hier het voordeel dat men geen geld moet bijhebben maar dat de aankoopsom wordt ingeschreven op een rekening die men op het einde van de maand krijgt toegestuurd. Men heeft dan echter de keuze: ofwel betaalt men de rekening onmiddellijk in zijn geheel, ofwel maakt men gebruik van de kredietfaciliteit waardoor men onmiddellijk slechts een bepaald minimum moet betalen en de rest van de som kan spreiden over een beperkt aantal afbetalingen. Men kan dus aankopen doen tot een welbepaalde kredietlimiet. Het revolving-effect bestaat erin dat men zijn kredietlijn (het maximum toegestaan krediet dat men kan opnemen) herstelt in de mate dat men het vorige krediet terugbetaalt(3). Het is een zich voortdurend vernieuwende kredietmogelijkheid.

Deze groep van het revolvingkrediet kan men op zijn beurt splitsen volgens het al dan niet tussenkomen van een derde partner in de verhouding verbruiker — handelaar.

Een eerste mogelijkheid is dat de *handelaar volledig zelf de kaart beheert*. Dit is het geval bij de shopping-card van de GB-INNO-BM en bij de kaart van de Galeries Anspach.

Daar dit beheer echter een enorme administratie en een zware financieringslast meebrengt ging men dikwijls *beroep doen op een derde*. Meestal zijn dit financiële instellingen die de nodige ervaring en infrastructuur bezitten.

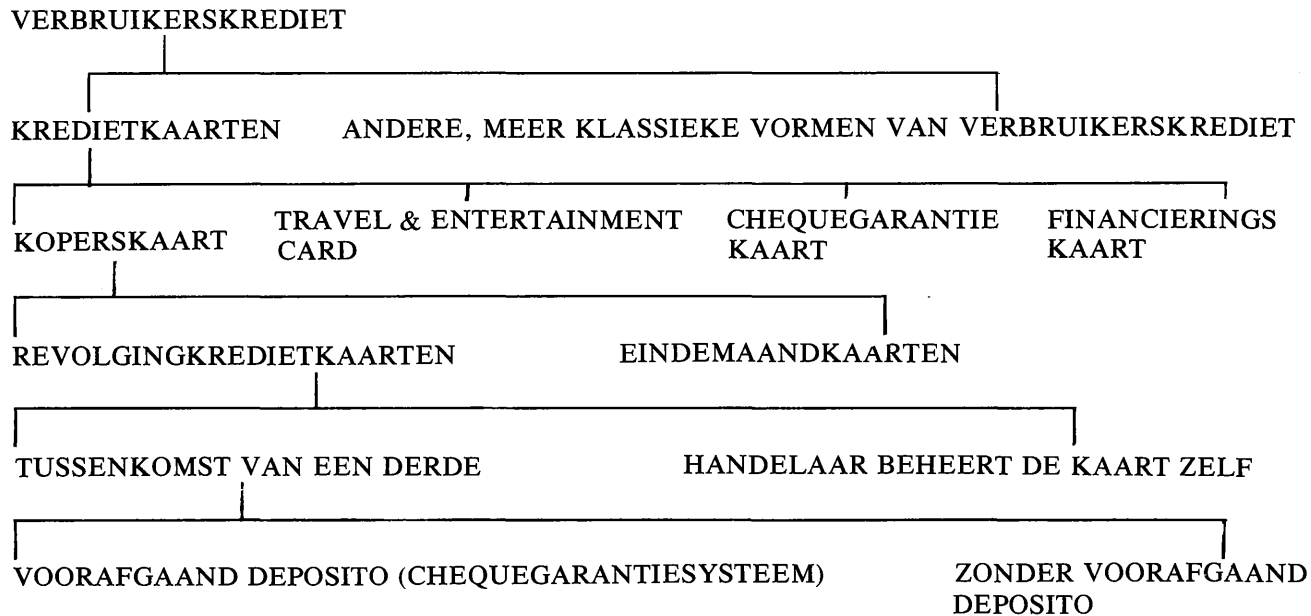
Ook hier zijn er in België twee systemen. Vooreerst het systeem van de *chequegarantiekaart* zoals dat bestaat bij Kaart nr. 1 en de Plan S-kaart op basis van overeenkomsten tussen respectievelijk GB-INNO-BM en Sarma-Penney enerzijds en Famibank anderzijds. De klant doet een maandelijks deposito bij Famibank op een speciale rekening waardoor hij een kredietlijn krijgt van 24 maal het bedrag van het deposito.

Die kredietlijn kan hij uitsluitend gebruiken voor aankopen bij GB-INNO-BM respectievelijk Sarma-Penney door middel van speciale cheques aan order uit te schrijven en daarbij de kaart te tonen. Het is Famibank die hier het volledige beheer van de kaart voert.

Het *tweede systeem* is dat van een financiering door een financiële instelling verleend aan de klant voor zijn aankopen bij een bepaalde handelaar zonder dat er een *voorafgaandelijk deposito* is en zonder dat er cheques bij te pas komen.

De klant doet de aankoop op louter vertoon van zijn koperskaart. De handelaar draagt die schuldvordering over aan de financier die hem contant betaalt.

Het is de financier die naderhand, na het verstrijken van de overeengekomen termijnen de rekening overmaakt aan de klant die onmiddellijk of in afbetalingen kan betalen. Dit is het systeem dat bestaat bij de Trois Suisses Partner kaart en soortgelijke kaarten waarbij de maatschappij Eurocard als financier optreedt.

II. Welke zijn de functies die men kan toeschrijven aan de koperskaart? Kan men de koperskaart beschouwen als een *betaalmiddel*? In principe niet, daar niet elk goed of elke dienst kunnen worden verkregen met zo'n kaart. Zij zijn beperkt tot een bepaalde distributieketen, binnen de welke dan meestal nog beperkingen bestaan wat de goederen zelf betreft. Zo kan men geen bederfelijke of onmiddellijk te verbruiken goederen aankopen door middel van de kaart (4). De meeste contracten stipuleren immers een eigendomsvoorbehoud en dit veronderstelt min of meer duurzame goederen. Een tweede reden is dat de schuld niet gekweten wordt door eenvoudig vertoon van de kaart, maar wel door de latere betaling bij de toesturing van het rekeninguittreksel. Men betaalt dus niet door de kaart te gebruiken (zoals met de Bankcontactkaart bijvoorbeeld) maar het is wel een paspoort tot het verkrijgen van uitstel van betaling. De kaart verleent toegang tot een betalingsfaciliteit. Maar deze tweede reden is niet meer algemeen geldend, want bij de Naftakaart debiteert de bank van de klant automatisch diens rekening zodra ze de factuur van Nafta krijgt toegestuurd door middel van een domiciliëring van facturen door de klant toegestaan. Bovendien is de Naftakaart nu ook bruikbaar in de automaten waardoor men 24 uur op 24 kan tanken.

Naast deze betalingsfunctie heeft de koperskaart ook een *kredietfunctie*. Ten eerste vormt het uitstel van betaling tot het einde van de maand al een krediet in de ruimste zin van het woord. Deze dienst wordt de klant gratis verleend (4a). Maar bovendien beschikt de klant meestal over een afbetalingsoptie, die een werkelijk krediet vormt dat door de handelaar of de financiële instelling die tussenkomt wordt verleend.

Tenslotte heeft de koperskaart soms een *chequegarantiekaartfunctie*, nl. bij Kaart nr. 1 en Plan S.

III. Hoe is de huidige stand van zaken in ons land? Waar in de Verenigde Staten in de jaren vijftig reeds een heel netwerk van creditcards was uitgebouwd, werd Europa pas wakker geschud toen de Amerikaanse distributiereus Sears-Roebuck zich in 1966 in Spanje en Italië vestigde om van daaruit de Europese markt te veroveren. In België, zoals trouwens in de rest van Europa dachten de paniekerige distributieketens een remedie te hebben gevonden door de vijand met zijn eigen wapens te bestrijden en de Amerikaanse verkoopstechnieken te kopiëren. Men dacht een koperskaart in te voeren op basis van een manuele administratie maar al vlug bleek dit ondoenbaar en moest men op computerprogramma's overstappen.

In juli 1968 startte GB Entreprises met een koperskaart die nog min of meer selectief was d.w.z. dat zij zich vooral richtte tot een publiek «dat nog geld over heeft op het einde van de maand», zodat 70 tot 77% van de kaarthouders geen gebruik maakten van de afbetalingsoptie. GB heeft trouwens alles gedaan om het gebruik van die afbetalingsoptie te beperken omdat zij kost wat kost het Amerikaanse fenomeen van «overbuying» wilden vermijden, nl. dat men constant op krediet koopt, wat door GB

wordt gekwalificeerd als een slecht gebruik van de kaart. De bedoeling is dat men er slechts gebruik van maakt tijdens de piekperiodes van uitgaven zoals: «terug naar school», de eindejaarsfeesten, Pasen met zijn besprekingen voor de zomervakantie en de vakantie zelf.

Bon Marché had reeds langer een soortgelijk systeem maar met handbeheer en enkel voor een selectief cliënteel. Bovendien heeft BM op het einde van de jaren zestig een akkoord afgesloten met de Generale Bankmaatschappij, de Kredietbank, de Bank van Brussel en de Bank Lambert, waardoor de klant met de G-kaart of een andere chequegarantiekaart bij BM aankopen kon doen, zonder cheques uit te schrijven maar waarbij de kaart werd ingedrukt op de verkoopborderel. BM bundelde die borderellen op het einde van de maand en verstuurde ze naar de bank van de klant die de sommen automatisch aftrok van de rekening van de klant bij wijze van doorlopende opdracht(5). Ook Innovation bezat reeds een handbeheerd systeem voor selectief cliënteel, dat zoals van BM slechts beperkt bleef tot een duizendtal rekeningen voor elk van beiden. GB daarentegen bezat na een drietal jaren reeds 10.000 à 20.000 rekeningen. De gefusioneerde groep van de drie bedrijven bezit nu 105.000 tot 110.000 kaarten waarvan gemiddeld 75 tot 80% actief, d.w.z. kaarten die regelmatig worden gebruikt. Men wakkert dit aan door bijzondere aanbiedingen voor de kaart-houders.

In 1970 startte ook Trois Suisses met een koperskaart en zij bereikt nu een aantal van 68.000 kaarten. Hier wordt de klant er echter meer toe aangezet om de kredietmogelijkheid te gebruiken: voor Trois Suisses blijft het immers onverschillig daar zij steeds worden uitbetaald door Eurocard en Eurocard verdient er aan door dat zij enkel interesten opstrijken in geval de afbetalingsoptie wordt gebruikt(6).

Eurocard, als financiële instelling, kan bovendien strenger en strakker optreden in geval de klant zijn verplichtingen niet nakomt omdat het als enige doelstelling heeft zo weinig mogelijk te verliezen bij de kredietverlening. GB-INNO-BM daarentegen, dat zelf zijn Shopping Card beheert zal zich soepeler opstellen daar haar eerste objectief is, de klant te behouden en te laten kopen. De kaart is voor hem geen rechtstreekse bron van winst maar enkel een faciliteit voor de klant om de binding met het bedrijf te vergroten. Door te strak op te treden zou men de klanten juist verjagen en men zal dan ook zoveel mogelijk trachten die geschillen in der minne te regelen. In 1972 ging Galeries Anspach voor vijf jaar in zee samen met Sears Roebuck en voerden ook zij een koperskaart in. Zij hebben die behouden nu zij samenwerken met de Franse groep Agache-Willot en zij voeren slechts op dit moment een overschakeling op computer door. Hun bestand bereikt slechts 30.000 actieve tegen 80.000 inactieve kaarten. Men dient wel op te merken dat de kwalificatie actief-inactief nogal verschilt. Bij GA wordt een kaart die éénmaal per jaar wordt gebruikt als inactief bestempeld terwijl dit voor Trois Suisses nog een actieve kaart is(7).

IV. Een andere vraag is of deze kaarten een stap in de richting van een

toekomstige Cashless Society kunnen zijn, d.w.z. een maatschappij waar in het betalingsverkeer het gebruik van baar geld is verbannen en zelfs cheques de plaats zouden moeten ruimen voor kaarten waarmee men alle financiële verrichtingen zou kunnen doen, via elektronische kanalen. Een tiental jaren geleden verkondigden vooral de vertegenwoordigers van de financiële sector met veel brio de onstuitbare evolutie naar zulk een samenleving in futuristische visioenen. Nu is men voorzichtiger geworden.

Het is immers evident dat men om een pakje sigaretten in het winkeltje om de hoek te kopen, al die vrij ingewikkelde mechanismen, die per verrichting toch met zekere kosten gepaard gaan, niet kan in werking stellen. Baar geld blijft hiervoor aangewezen. Men kan zich trouwens afvragen of de mentale inertie bij de mens zulk een plotse ommezwaai wel toelaat, m.a.w. Jan met de pet gaat niet zonder slag of stoot het oude vertrouwde bankbriefje of muntstuk inruilen voor zo'n elektronisch systeem waar hij geen vat op heeft. De moeilijkheden die reeds met de invoering van het girale geldsysteem gepaard gingen bewijzen dit voldoende.

Men kan dus stellen dat beneden een bepaalde som het fiduciair geld voorlopig voorkeur zal blijven genieten. Boven die grens is evenwel een evolutie voorzienbaar naar een uitbreiding van de mogelijkheden die systemen als Bancontact, Mister Cash en Postomat reeds bieden.

HOOFDSTUK I: TOEKENNING VAN DE KAART

Afdeling 1: Procedure van aanvraag en toekenning

In de procedure van aanvraag kan men twee fazen scheiden: primo, de ontvankelijkheid zelf van de aanvraag, de zgn. «*credit worthiness*»; secundo, de bepaling van het kredietplafond (voor zover dat verschilt van klant tot klant en niet automatisch geschiedt). De manier waarop uiteindelijk de beslissing over de kredietwaardigheid genomen wordt, verschilt van de ene kaart tot de andere, hoewel een techniek als de «*credit scoring*» veel toegepast wordt. Meestal worden om iemands solvabiliteit te beoordelen verschillende methodes gecumuleerd.

§ 1. Aanvraagformulier

Als men nagaat welke inlichtingen men vraagt op de aanvraagformulieren (die meestal bij de folders gevoegd zijn), stelt men vast dat de kaarten grote gelijkenissen vertonen.

- naam en voornaam titularis, geboortedatum (8) en plaats
- huidig en vorig adres, hoelang woont men er, telefoonnummer (S.C.; Famibank, G.A., Wickes)
- nationaliteit, nummer identiteitskaart, waar/wanneer afgeleverd
- burgerlijke stand: gehuwd, ongehuwd, weduwe, uit de echt gescheiden, feitelijk gescheiden

- huwelijkskontrakt: gemeenschap of scheiding van goederen (Galeries Anspach)
- woning: huurder (van een gemeubeld of ongemeubeld huis) of eigenaar (eigendom met of zonder hypotheek belast); huurprijs of maandelijksse aflossing hypotheeklening
- aantal personen ten laste + leeftijd
- hebben van een wagen (G.A.)
- beroep, naam en adres werkgever, telefoonnummer, sinds hoelang werkt men er, in welke functie, vorig beroep
- beroepssector: staat, bank, verzekering, bouw, grote of middelgrote onderneming (Famibank)
- maandelijks netto inkomen «door het toevoegen van een recent inkomstenbewijs bevoordert U een snelle afhandeling» (Famibankformulier) en ritme van de uitbetaling: maandelijks, wekelijks, per veertien dagen (dit laatste vraagt enkel G.A.)
- beroeps categorie: zonder beroep, bediende, arbeider, zelfstandige, ander
- financiële verrichtingen: universeel financieel nummer, nummer eurochequekaart, door welke instelling uitgegeven, nummer pensioenbrevet, postcheque, B.T.W., R.S.Z., handelsregister (9)
- andere financiële verplichtingen elders: wellicht de belangrijkste vraag, die echter slechts door Galeries Anspach in detail gesteld wordt: vorige rekeningen G.A. geopende rekeningen elders, datum van opening, maximum krediet, huidig saldo, maandelijksse afkortingen, regelmaat van afbetalingen, opmerkingen. Nafta, G.B.-INNO-BM (Shopping Card en Wickes stellen de vraag niet eens; Famibank beperkt zich tot de algemene vraag «autres crédits ... fr/mois» bij Plan S, en laat deze weg bij de voor het overige sterk gelijkende folder van Kaart nr. 1.
- refereert of borg (met opgaaf van diens adres en telefoon) vraagt enkel Galeries Anspach.

Het meest beknopte formulier is dat van Nafta (dat als bijkomende vraag stelt «de geschatte afname») maar deze kaart verschilt ook wezenlijk van de andere door de domiciliëring (hoewel ook Famibank zijn klanten hier toe aanzet door hier een lagere interest aan te rekenen, waardoor het risico anders en kleiner wordt dan bij de andere kaarten.

§ 2. Verloop van de procedure van aanvraag in de praktijk

Bij wijze van voorbeeld wordt hier de door Famibank gevolgde procedure ontleed; bij de koperskaarten van het driepartijentype (met uitzondering van het buitenbeentje Nafta) is het de bank, de financierder, die beslist over de aanvraag (eventueel met inspraakrecht van de verkoper). (Het spreekt vanzelf dat de procedure verschilt van de ene kaart tot de andere!)

1. invullen door de klant van de voorgedrukte formulieren (meestal een deel van de reclamefoldertjes die bij iedere kassa te verkrijgen zijn), waarop achteraan (uiteraard in zeer kleine druk) de algemene voorwaarden figureren, «waarvan ik verklaar kennis te hebben genomen en een kopie te hebben ontvangen en waarvan ik mij ertoe verbind, ze te eerbiedigen» (Galeries Anspach, dat dit wel vetjes drukt).
2. in principe zal de emittent het bestaan van de aanvrager controleren; Famibank doet dit via haar computer en via de kiezerslijsten (10).
3. de eigenlijke kredietcontrole (systemen zie «gronden van toekenning» — meestal zal men trachten inlichtingen te bekomen van gespecialiseerde firma's, waarnaar de aanvraag wordt verzonden).
4. opening van de rekening, opmaken van chèques en plastic kaart en van de nodige formulieren (afbetalingsstroken e.d.)
5. men laat de klant weten of hij aanvaard is of niet (Famibank zou dit reeds kunnen drie dagen later); chèques en kaart worden hem om veiligheidsredenen afzonderlijk verstuurd.

§ 3. Systemen van beoordeling van de «credit worthiness» (eerste fase)

Zoals gezegd, past iedere emittent andere criteria en systemen toe ; veelal worden verschillende technieken gecumuleerd.

I. Credit Scoring

Een soort «krediet-waarderingssysteem», gebaseerd op het sociaal profiel: aan een aantal socio-demografische elementen, gegevens die men haalt uit het aanvraagformulier, worden punten toegekend ; de som zal bepalen of iemand krediet krijgt.

Heel belangrijk is de factor *stabilité*: als dusdanig tellen mee: gehuwd zijn (uit de echt gescheiden zijn is sociaal onstabiel, is een slecht teken), lang op dezelfde plaats wonen (11), lang bij dezelfde werkgever tewerkgesteld zijn.

«Une fiche d'évaluation permettra à l'interviewer de déterminer la qualité du risque. Elle est basée sur un ensemble de huit critères pondérés, permettant l'attribution d'une citation type. Au nombre de ceux-ci, l'état civil et l'âge, la profession et, en regard, la stabilité d'emploi, la résidence et le temps de présence en celle-ci, le revenu mensuel net, la propension à l'épargne» (12).

Het credit scoring systeem wordt ook toegepast bij de Travel & Entertainmentkaart en bij de verkoop op afbetaling, maar op een andere manier. Credit scoring zou bij verkoop op afbetaling minder gespecialiseerd zijn omdat het risico daar anders is: daar kent men de omvang van het verleende krediet. Wat de T & E kaart betreft, is het systeem meer subsidiair omdat het inkomen daar de belangrijkste factor is (3).

II. Eigen fichierbestand, eigen gegevens van de verkoper

Het grootwarenhuis kent zijn klanten niet persoonlijk, zoals de kruidenier om de hoek dat wel doet ; toch kan het zekere gegevens verzameld hebben, bijvoorbeeld doordat het reeds een goed op afbetaling verkocht aan de klant die later een koperskaart aanvraagt. Het zal genoteerd hebben of die klant zijn verplichtingen goed nakwam.

III. Interview

Tijdens een persoonlijk onderhoud tussen klant en een geroutineerd «beroepsinterviewer» (de interviewers, die een speciale opleiding genoten, zijn getraind in het beoordelen en schatten van aanvragen, weten waarop ze moeten letten) worden de kritische of onduidelijke punten van de aanvraag nog eens doorgenomen, kunnen verdere inlichtingen worden ingewonnen en zal in wat G.B. heet «een gentlemensagreement» (sic) de kredietlimiet (tweede fase) worden bepaald.

«Le client sera interviewé et non interrogé. On recherchera avec lui si, sur

le principe, la vente en compte est l'instrument approprié à ses besoins et à ses possibilités. On déterminera ensuite le montant du plafond le mieux adapté au cas d'espèce» (14).

G.B.-Inno-B.M. staat er meestal op dat dit onderhoud plaatsvindt voor zij haar Shopping Card uitreikt ; slechts uitzonderlijk (wanneer iemand boven alle twijfel verheven staat) zou men op louter mathematische elementen (waar het credit scoring systeem uiteindelijk op neerkomt) voortgaan.

IV. Huisbezoek

Wordt ook toegepast door G.B.-Inno-B.M.

Ook hier wordt speciaal opgeleid personeel ingeschakeld. Onder het voorwendsel «voortzetting van het interview» komt men de mensen thuis opzoeken met de bedoeling de levensstandaard vast te stellen, de «tekenen van uiterlijke welstand» van de aanvrager na te gaan.

Het huis wordt gekeurd, het interieur, het onderhoud van de woning, men zal onschuldig vragen of men even naar kantoor mag telefoneren om na te gaan of de telefoon niet afgesloten is...

Niet binnengelaten worden zien zij uiteraard als een slecht teken.

V. Referenties

Wordt enkel op het formulier Galeries Anspach gevraagd. Dit systeem wordt in de U.S.A. vaak toegepast.

VI. Gespecialiseerde informatieverzamelaars / Banken en Credit Reference Firma's

De emittent van een koperskaart die niet werkt met «eigen» huisbezoekers, zal een beroep doen op een gespecialiseerde firma die rond elke potentiële ontlener informatie verzamelt, eventueel daarenboven een team huisbezoekers heeft of contactpersonen, over het hele land verspreid, kan vragen een rapport op te stellen.

Deze contactpersoon kan de dorpsonderwijzer zijn, die iedereen kent en informatie doorgeeft over huiselijk leven, eventuele echtelijke of andere moeilijkheden, reputatie, gedrag, enz.

§ 4. Bepaling van de kredietlijn (tweede fase)

Vanzelfsprekend zal de uitslag van het onderzoek naar de ontvankelijkheid van de aanvraag, de tweede vraag, die naar het vaststellen van de limiet, beïnvloeden.

Men moet hier wel een fundamenteel onderscheid maken: die limiet kan «persoonlijk» zijn of automatisch.

Wat de Shopping Card betreft gebeurt dit in het zogeheten «gentlemen-agreement» (zie hoger): beide partijen zouden in theorie in gezamenlijk

overleg tot de vaststelling van de kooplimiet komen.

In het systeem van Famibank is de kredietlijn niet persoonlijk maar afhankelijk van het maandelijks deposito. Of ze begrensd is, is niet duidelijk: voor de Kaart nr. 1 is het maximum 60.000 B.F. per maand, voor Plan S schijnt de mogelijkheid te bestaan, nog hoger te gaan (15).

Galeries Anspach zou als belangrijkste criterium het inkomen hanteren, en het plafond zou schommelen tussen 10.000 minimum en 30.000 maximum. Het plafond ligt duidelijk veel lager dan bij Famibank, bewust: een hogere limiet achten zij overdreven en... gevaarlijk, omdat dan het risico van *overbuying* groter wordt en insolventieit meer reëel.

§ 5. Sociaal profiel: «wie» krijgt de kaart?

De interviews bevestigden ons vermoeden dat de koperskaart, in tegenstelling tot de T&E kaart (ook wel «standingskaart» geheten) (16), zich vooral richt tot de *kleine budgetgezinnen* (17).

Toen men in de grootwarenhuizen met de koperskaarten startte, richtte men zich aanvankelijk tot de «betere» klasse: Bon Marché en Innovation hadden reeds vóór 1968 een dergelijk systeem voor een selectief cliënteel (een duizendtal kaarthouders). Toen G.B. in 1968 haar Shopping Card introduceerde, werd een grote publiciteitscampagne gevoerd (kost: 6 miljoen in 1968!) die zich vooral richtte tot dokters, apothekers, advocaten e.d.

Meer en meer werd de kaart verruimd naar het grote publiek toe: na een drietal jaren had men reeds 20.000 rekeningen: nu zijn het er in de hele keten G.B.-Inno-B.M. 105.000 (met af en toe een neiging tot winterslaap, m.a.w. periodes waarin het aantal actieve gebruikers merkkelijk daalt). Volgens Galeries Anspach zou een koperskaart gemakkelijker worden verleend dan dat een goed op afbetaling wordt verkocht, wat o.i. wel verwonderlijk is daar het verstrekte krediet hier toch onbegrensd is.

G.A. vereist een zeker minimum inkomen en een vaste betrekking, en haar kaarthouders zouden vooral kleine bedienden zijn.

Bij Famibanks Kaart nr. 1 zijn het ook vooral bedienden, minder arbeiders; hun inkomsten zouden schommelen rond 40.000 per maand; meestal mensen uit de agglomeratie; 1 op 3 heeft ook een Shopping Card (belangrijk detail, want zo wordt de limiet toch gevoelig verhoogd voor die toch vrij grote groep); vooral in Brussel is de kaart relatief het meest verspreid. De kaarthouders zijn mensen uit een hogere sociale klasse dan bij de persoonlijke leningen het geval is.

Afdeling 2.: Kredietbeslissing en bescherming van het privéleven van de consument.

«To a reasonable person in search of funds some intrusion of privacy will be an acceptable quid pro quo for benefits which he could not otherwise expect to receive. Thus it would be quite unreasonable to expect to obtain goods or services on credit without some inquiries into financial status» (18)

§ 1. Inleiding en maatschappelijke probleemstelling

Verbruikerskrediet is niet zo'n recent fenomeen. De kruidenier van om de hoek, eiste niet altijd contante betaling: hij kende zijn klanten, wist wat ze deden voor de kost, hoe ze leefden, of ze zuinig waren dan wel hun geld opdronken. Maar de tijd van de kerfstokken is voorbij, en de kruidenier heeft zijn zaak gesloten. Het grootwarenhuis nam zijn taak over... doch het kent haar klanten niet meer. Toch wil het ook wel krediet verschaffen, maar aan wie? Vandaar: de koperskaart, 'passeport pour des ventes à crédit', identificatiebewijs van de trouwe klanten.

Er is nog meer veranderd: waar vroeger de kruidenier voor elke aankoop kon uitmaken of contant of met uitstel moest worden betaald, gebeurt dat nu automatisch, en voor vrij grote bedragen: de klant zal zélf moeten weten of het raadzaam is iets d.m.v. zijn kaart te kopen dan wel contant, of misschien zelfs van de aankoop af te zien.

De vraag of de koperskaart (men mag het probleem veralgemenen: de kredietkaart in de ruime zin) aanzet tot méér consumptie is zeer omstredden. Toch wordt vrij algemeen aanvaard dat kredietkaarten inderdaad méér doen uitgeven. American Express durft zelfs te stellen dat de houder van een kredietkaart tot 30% meer uitgeeft dan de contante betaler (19). «In diesem Falle ist zu bedenken dass die Kreditkarte als eine Form des bargeldlosen Zahlungsmittel nicht mehr die traditionellen Einrichtungen besitzt, die den Käufer warnen, seine verfügbare Mittel nicht zu überschreiten» (20).

Het probleem van de overconsumptie (met als gevolg het zich in de schulden steken) werd in de discussie op de studiedag «Les Cartes de Credit» van het Belgisch Comité voor Distributie (Brussel 1970) waar vooral banken en warenhuizen goed vertegenwoordigd waren afgewimpeld op de volgende wijze: «D'ailleurs, si chacun trouve normal à notre époque que l'on s'endette aux fins d'acquisition ou d'aménagement d'un habitat, pourquoi rejeterait-on l'idée d'un endettement modéré pour d'autres besoins dès lors que les dépenses quotidiennes de première nécessité se trouvent raisonnablement assurées» (21). Wij zien echter nog altijd een nuance tussen de hypotheeklening voor de aankoop van een huis en koperskaarten of gewone verkopen op afbetaling.

Kredietverlening als middel om de vraag op te drijven: «Waarom wachten tot de klant de middelen heeft om te kopen: laat hem zich in de schulden steken en dat hij het dan uitvecht met de financieringsmaatschappijen» (22) «Le crédit est un Janus à deux visages. Le premier sert à convaincre: il sourit. En étalant les paiements, on enlève un frein à l'achat: celui de la grosse somme à déboursier» (23).

En wat is het gevaar van dit alles: dat miljoenen mensen op die manier terecht komen in «une situation d'une grande fragilité financière», en bij de minste tegenslag (werkloosheid, ongeval, ziekte) onvermogen worden. Wat dan? Gevangenis, zeggen Neirinck en Hilgens, is het extreem geval, maar wat niet zo uitzonderlijk is zijn mensen die voortdurend

overwerk presteren, of twee beroepen cumuleren om uit die hopeloze situatie te geraken; daarbij leven ze in de voortdurende angst gedagvaard te worden, hun werk te verliezen, en hun bezittingen te moeten verkopen. Het klinkt pamflettair, maar is zeer reëel. Afgelopen jaar (1980) kampten meer dan 74.000 gezinnen in ons land met kredietmoeilijkheden (24). En meer en meer vallen deze mensen terug op de OCMW's; «Eenzijds zien wij hoe velen, die hun schulden niet kunnen betalen, in een onontwarbare toestand geraken en hun nabestaanden meeslepen in hun materiële en morele nood, terwijl dan anderzijds blijkt dat de OCMW's ontzaglijke financiële lasten te dragen krijgen, die per slot van rekening op de hele gemeenschap gaan drukken» (25).

Waar ligt de oorzaak van deze kredietmalaise?

Krediet is onmogelijk weg te denken uit onze maatschappij, is nuttig, zelfs noodzakelijk maar: moet op oordeelkundige wijze worden toegekend. En dat is niet altijd het geval. «Feit is dat meer en meer bestaansonzekeren verblind worden door het algemeen verbreid consumptief gedrag van onze samenleving, en zich laten verleiden door handige maar tenslotte katastrofale kredietvormen» (26). Het zijn inderdaad vooral de laagste inkomensklassen die het slechtst omspringen met het krediet dat hen langs alle kanten wordt opgedrongen. Vele studies zijn gemaakt over de relatie sociale klasse/gebruik van kredietkaarten (27). De sociologen zijn het niet eens over de determinanten van consumentengedrag. Toch menen velen dat sociale klasse en kredietkaartengebruik verband houden met elkaar: mensen uit verschillende sociale klassen zouden hun kredietkaarten op een andere manier gebruiken.

«The lower classes tend to use their credit cards for installment financing to a greater extent than the upper classes. This factor stems largely from the lower' classes' inability to cope with deferred gratification or 'impulse renunciation'. Middleclass persons presumably feel that they would save money, postpone purchases, and thus renounce a number of gratifications. Upper class persons, therefore, use credit cards as a convenience device of a form of ready money that facilitates record and budget keeping, whereas lowerclass persons use credit cards as means of attaining and using installment credit» (28). Sociale klasse is natuurlijk niet de enige relevante factor; ook elementen als inkomen, 'life style', opvoeding, vrije tijd e.a. spelen mee.

Toch zullen het vooral de laagste sociale en inkomensklassen zijn die het slechtst met de kredietkaarten omgaan.

Men zou geneigd zijn te denken dat banken, financieringsmaatschappijen e.d. niet zo snel krediet toestaan aan mensen die het niet kunnen dragen; de concrete situaties waarmee de OCMW's en andere hulpcentra's geconfronteerd worden, bewijzen wel het tegendeel (29).

In deze context stelt zich de vraag naar de bescherming van de privacy van de kredietconsument. Het is in het belang van de bank zowel als van de consument, dat enkel krediet wordt verleend waar dat verantwoord is. Hoe weet de financierder dat? Er staan hem een aantal technieken ter

beschikking (zie hoger) maar die zijn ook maar partieel en geven geen absolute garantie van veilige kredietrisico's. De consument-kredietaanvrager zal niet geneigd zijn zelf zijn hele situatie bloot te geven. In het wetsvoorstel Hanquet zal een bepaling worden opgenomen, die de consument hiertoe verplicht:

«Hij die een beroep doet op enige vorm van consumptief krediet moet aan de kredietverlener nauwkeurige en juiste gegevens verstrekken over zijn kredietwaardigheid. Hij die onvoldoende of onjuiste gegevens verstrekt, wordt gestraft met geldboete van 26 tot 5000 fr» (30).

We durven toch twijfelen aan de effectiviteit van zo'n strafbepaling. Ten eerste, hoe weet de consument dat hij hiertoe verplicht is en dan nog, beseft hij de omvang en de gevolgen hiervan wel? En bovendien, zal dit iemand die reeds in de schulden zit en nieuwe putten moet graven om oude te delgen, ervan weerhouden te proberen nieuwe leningen e.d. te verkrijgen, desnoods door valse inlichtingen te verstrekken?

Hoe meer inlichtingen de kredietverlener ter beschikking worden gesteld, hoe kleiner het risico dat hij een slechte zaak doet en dat de consument in de 'kredietmalaise' terecht komt. Welke inlichtingen, van wie gekregen, aan wie eventueel door te geven, hoe lang die informatie bewaren enzovoort: hier zit men volop in het spanningsveld tussen privacy en bescherming tegen overdreven schuldenlast.

§ 2. De gespecialiseerde inlichtingenbureaus of «Credit Reference agencies»

De credit reference agencies zijn professionele verzamelaars van inlichtingen over alle mogelijke potentiële schuldenaars, met het doel deze informatie te verkopen aan financieringsmaatschappijen (s.l.) die een aanvraag kregen van een 'X' en willen weten of die X een goed kredietrisico is.

Deze firma's zijn vaak gespecialiseerd in een bepaalde sektor; sommige houden zich uitsluitend bezig met informatie over handelaars, ondernemingen, waar andere uitsluitend de kredietwaardigheid van de individuele burger uitpluizen; nog andere firma's 'verzorgen' beide sectoren, dus zowel 'trade credit' als consumentenkrediet.

In Groot-Brittannië zijn de twee grootste firma's, die over het hele land deze 'dienst' verstrekken in de sfeer van het consumentenkrediet, de British Debt Service (B.D.S.) (31) en de United Association for the protection of Trade Ltd (U.A.P.T.) (32).

Over welke gegevens beschikken deze firma's?

Eenzijds zijn dat gegevens die iedereen (mits men over een zekere tijd beschikt en er wat moeite voor doet) kan achterhalen, zoals gerechtelijke veroordelingen, faillissement, uitgifte van cheques zonder dekking en dies meer). Daarnaast zijn er o.m. ook de zgn. «*status reports*». Zulk rapport «commonly means an investigative report containing opinions and comments obtained through interviews», nl. door interviews van burenen,

plaatselijke handelaars en zelfs door een huisbezoek te brengen. B.D.S. geeft hier toe dat «the recording by a credit bureau of this type of information which may be irrelevant to the granting of credit, might well constitute 'unreasonable infringement of a right of privacy'».

Naar haar zeggen zouden haar dossiers geen informatie bevatten over karakter, reputatie en morele levenswandel. Toch zou B.D.S. volgens HART in Schotland een soort flying squad credit checking system gebruiken. Dat komt erop neer dat als inlichtingen worden gevraagd aan B.D.S., het hoofdkwartier op computer nagaat of die persoon ooit voor de rechtbank kwam wegens niet-betaling van een schuld, failliet was enz. (dus de inlichtingen ophaalt waarover zij beschikt), terwijl een radiogeleide wagen naar het «onderzoekssubjekt» rijdt, zich ervan vergewist of die persoon in kwestie wel degelijk op het opgegeven adres woont, de toestand van huis en tuin beoordeelt, en «when possible, interviews the applicant's family at home or may perhaps have a chat with the neighbours to establish whether or not the person is currently employed», om dat alles per radio vervolgens door te seinen.

Hoe geheim is de aldus verzamelde informatie?

B.D.S. en U.A.P.T. zouden maatregelen nemen om zeker te stellen dat enkel bona fide kredietverleners lid kunnen worden en om zeker te zijn dat verzoeken tot inlichtingen, en in het bijzonder die per telefoon, wel van hun leden uitgaan (33). Bovendien zou een voorwaarde van het lidmaatschap zijn dat de informatie confidentieel blijft.

Tot daar de uitweiding over de Engelse situatie, die ons interessant leek omdat het fenomeen in Groot-Brittannië al in een verder stadium is dan bij ons nu nog het geval is. Ook in België opereren firma's die inlichtingen verzamelen en verkopen, maar de informatieverstrekking zou hier toch nog meer beperkt zijn (34).

In België zou er volgens Famibank geen enkele officiële of privé- instantie zijn die over alle gegevens beschikt. Dat zou aan twee dingen te wijten zijn.

Een *eerste reden* zou zijn het feit dat nog altijd gewacht wordt op de oprichting van de in de wet van '57 beloofde risicocentrale die er anno 1981 nog steeds niet is.

Wel werd in 1965 in de schoot van de Nationale Bank een risicocentrale opgericht, waaraan alle banken alle goedgekeurde kredietaanvragen van meer dan één miljoen B.F. moeten laten weten; deze gegevens plus gegevens die blijken uit de transacties van de Nationale Bank van België zelf of die door andere risicocentrales in en buiten België worden verschaft, worden gecentraliseerd en mogen worden doorgegeven aan de banken en financiële instellingen waarvan basisgegevens ontvangen werden. «Voor het verschaffen van die inlichtingen mag zij vrij haar condities bepalen. In de praktijk worden de gegevens op verzoek toegezonden aan elke bank die de Centrale ervan in kennis stelt dat zij een krediet aan de desbetreffende onderneming verleent of overweegt te verlenen».

Deze gegevens moeten worden doorgegeven door onze Nationale Bank aan de centrales in andere landen (35).

Voor de koperskaart is deze risicocentrale zonder belang.

Een *tweede reden* voor de beweerde schaarste aan gegevens in ons land is, nog steeds volgens Famibank, het feit dat de grote banken onwillig zijn om hun inlichtingen door te geven.

Famibank zelf is daar wel toe bereid. Het valt op dat deze bank in haar algemeen reglement geen 'geheimhoudingsclausule' opgenomen heeft, waar Paribas en de Kredietbank die wel hebben (36).

Op de Kaart Nr. 1 en Plan S, en in andere contracten die Famibank sluit, bv. persoonlijke lening, figureert wel een artikel 11, slotbepaling: «De klanten machtigen Famibank een eventueel ingebreke blijven van deze overeenkomst mee te delen aan derden die een rechtmatig belang kunnen laten blijken». Wat zijn dat, «derden die een rechtmatig belang kunnen laten blijken»?

Is dat ook de werkgever waarbij je solliciteert en die wel geïnteresseerd kan zijn in de manier waarop je je schulden betaalt? Famibank heeft deze bepaling in het koperskaartcontract ingelast, niet omdat het problemen zag de lege lata, maar uit vrees dat een wet zou verbieden dit soort informatie door te geven. De consument zou dus in dat geval «ingestemd» hebben met deze schending van zijn privacy.

Een bank die vooral opereert in de laagste inkomensklassen, is natuurlijk méér dan andere banken gebaat bij zo'n uitwisseling van gegevens. Voor een buitenstaander is het onmogelijk uit te maken hoeveel informatie de banken aan elkaar doorgeven. Het lijkt alleszins in hun eigen belang, hoewel natuurlijk de factor concurrentie ook speelt.

Van Nuland, adviseur van de Belgische Vereniging der Banken: «Is dit (het voor zich houden van gegevens door de banken) niet een partiële kijk, geconditioneerd door het verleden? Het financieel systeem evolueert immers tot een coherent geheel waarin onderlinge afhankelijkheid, wederkerigheid van de uitwisselingen en gedeelde verantwoordelijkheid niet meer weg te denken zijn. Wordt het niet onvermijdelijk dat financiële instellingen onder elkaar gegevens uitwisselen over bepaalde cliënten?» (37). Men kan dit standpunt van de banken natuurlijk wel begrijpen, maar het grote bezwaar is natuurlijk dat buitenstaanders geen zicht hebben op wat feitelijk allemaal gebeurt en wat precies wordt doorgeleid.

Naast de samenwerking tussen banken onderling bestaat er in ons land ook een privémaatschappij, B.V.K., Beroepsvereniging voor Kredietverstrekkers, U.P.C. Union Professionnelle de Crédit, waarbij een aantal maatschappijen gegevens uitwisselen, zoals slechte betalers (38).

Men kan vele bezwaren inbrengen tegen al deze informatieverzamelaars. En toch is het nodig dat kredietverleners bepaalde dingen weten over een potentiële schuldenaar. Dat dit in het voordeel van de kredietverstrekker is hoeft geen betoog. In de sektor van de kredietkaarten is het risico van niet-terugbetaling nog altijd een belangrijke verliespost; de Hilton-keten heeft destijds haar kaartafdeling voor een appel en een ei moeten verkopen aan de First National omdat het aantal niet betaalde schuldvorderingen

rond de vier miljoen dollar bedroeg en «cela était précisément dû au fait que la chaîne Hilton avait accordé la carte à tout le monde sans discernement» (39).

§ 3. Risicocentrale ?

In de wet van '57 figureert nog steeds heel fier een artikel 30: «De Koning kan een centrale dienst organiseren om alle of sommige (...) contracten te registreren, hetzij verplicht (...) hetzij facultatief, ten einde het bedrag van eigendomsvoorbehoud vermeld in de contracten aan derden te kunnen tegenwerpen. De Koning bepaalt onder welke voorwaarden de aldus ingewonnen inlichtingen aan derden kunnen worden meegedeeld».

'De Koning' heeft dat nog altijd niet gedaan. Toch moet men niet te veel illusies koesteren over de betekenis van dit artikel: hoofdzaak lijkt hier toch maar de *tegenstelbaarheid van een contractueel bedongen eigendomsvoorbehoud aan derden te verzekeren* (40).

In wijlen het wetsontwerp 'tot regeling van de verbruikerskredietovereenkomsten' (41) duikt dit artikel terug op maar ruimer: registratie van *contracten en wanbetalingen* (art. 68 van het ontwerp).

Mevrouw Hanquet gelooft duidelijk niet in dat type risicocentrale: «Het beste middel ter bestrijding van de kwaal lijkt a priori te bestaan in een centrale waar de *inkomsten en de schulden* individueel worden geregistreerd en waarbij een *bepaalde verhouding tussen de activa en de passiva* zou worden vastgelegd, waarboven elke nieuwe last vernietigd zou worden» (Dat lijkt ons praktisch moeilijk verwezenlijkbaar)

«Men mene niet dat dit doel zou kunnen bereikt worden met de oprichting — overeenkomstig art. 30 wet 1957 — van een centrale dienst voor de registratie van de contracten bedoeld in die wet».

Waarom niet? Een globaal beeld van de financiële toestand van de consument krijgt men niet als slechts deze contracten worden geregistreerd en «de inkomsten van de verbruiker, die nochtans zijn draagkracht bepalen, niet zouden worden opgetekend». Ook zij merkt op dat de bedoeling van de wet in de eerste plaats toch maar is bescherming van de kredietverlener door de tegenstelbaarheid van het beding van eigendomsvoorbehoud zodat deze dienst maar «par contre-coup» de consument zou beschermen (42).

Anders opgevatte risicocentrales lijken haar echter niet realiseerbaar: als argument voert zij aan dat het optreden van kredietverzekeringsinstellingen (43) (die wat betreft verzamelen van inlichtingen sterk gelijken op de credit reference agencies) niet kan verhinderen dat mensen zich te diep in de schulden steken. Dat is wel zo, maar de verklaring daarvoor is dat deze instellingen precies niet over alle relevante informatie beschikken!

Andere bezwaren zijn voor mevr. Hanquet o.m. de hoge kostprijs en de 'aantasting van de persoonlijke levenssfeer'.

Tegen het argument van de kostprijs kan men inbrengen dat men bereid moet zijn een prijs te betalen voor de vermindering van het aantal kre-

dietslachtoffers; als zo'n systeem efficiënt werkt en verhindert dat mensen die het krediet niet aankunnen, schulden opstapelen en op de OCMW's moeten terugvallen, dan lijken die kosten verantwoord en renderend (44).

Wat het tweede bezwaar betreft, verwijzen we naar de in het begin van dit hoofdstuk geciteerde stellingname van Hart die wij volledig kunnen bijtre-den: een *redelijke* prijs-gave van je privacy is de prijs die je maar moet betalen om krediet te verkrijgen.

Een risicocentrale lijkt ons nog altijd een aanvaardbare oplossing, mits een aantal garanties ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer in het systeem worden ingebouwd.

Grote vraag: hoe vat men zo'n risicocentrale op?

«Men kan zich een centraliserende instelling indenken waar àlle Belgen op kaart gezet zijn volgens hun inkomsten, hun schulden, hun familiale situatie, hun beroepslasten en andere gegevens. Maar men kan zich een ander systeem indenken dat, redenerend volgens het principe van de uitzondering, daarentegen (slechts) de slechte betalers centraliseert, d.w.z. dat men ingelicht zou zijn over de gevaarlijke verbruikers, zij die profiteren van een abnormale situatie of van een ontoereikendheid aan samenwerking, aan uitwisseling van gegevens». Hier past wel even de bedenking «In hoeverre zijn aanvragers door eigen lichtzinnigheid en onverantwoordelijkheid aansprakelijk voor de situatie waarin ze zichzelf uiteindelijk — en dikwijls ondanks verwittigingen — hebben gebracht, en in hoeverre moeten zij beschouwd worden als slachtoffers van een maatschappij die gewoon handig inspeelt op hun onwetendheid, met zakelijke en commerciële bedoelingen?» (45). «Ik vraag me af of uiteindelijk, vanuit het standpunt van de gemeenschap, deze oplossing niet verkieslijker is: het systeem van de informatie over de slechterikken verbeteren eerder dan te proberen alle goeien op fiche te brengen» (46).

Bienfait ziet dus maar twee (extreme) mogelijkheden:

1) àlle informatie over iedereen.

2) alleen negatieve gegevens over de kredietrisikante gevallen.

Natuurlijk is vanuit privacy-standpunt het laatste het meest aanvaardbare, maar het lijkt ons toch niet zo efficiënt (iemand kan vroeger nooit last gehad hebben, maar in korte tijd de ene schuld op de andere stapelen. Zou het bovendien niet wenselijk zijn daarnaast ook alle contracten van lening in de breedste zin van het woord (dus ook koperskaartcontracten) of, anders gesteld, alle contracten in de krediet sfeer, te laten registreren? Hét grote verwijt aan het huidige systeem is dat men geen zicht heeft op iemands uitgaven of verbintenissen. Voor wat de koperskaarten betreft stelt men vast dat enkel Galerías Anspach de vraag op een serieuze manier stelt en dan nog heeft men geen absolute garantie want de aanvrager kan antwoorden wat hij wil.

Het tweede probleem dat rijst: Is de organisatie van zo'n risicocentrale een taak voor de overheid?

O.i. is er geen principieel bezwaar tegen het feit dat de privésector dit

doet, op voorwaarde, we herhalen het, dat er strikte garanties bestaan en dat een officiële controleinstantie volledig toegang heeft tot deze centrales (bijvoorbeeld een comité, samengesteld uit vertegenwoordigers van de verbruikers). «Credit bureaux should remain in private hands with the proviso that they should be subject to some form of legal regulation, including licensing, with statutory requirements as to the safeguarding of stored information and suitable security measures to prevent unauthorized access and interference» (47).

Dit voorstel van het *Crowther Committee on Consumer Credit* werd overgenomen in de Engelse Consumer Credit Act 1974. Belangrijk in deze wet is dat niet alleen de activiteiten van schuldeisers zelf in het oog worden gehouden, maar dat eigenlijk alle activiteiten van personen die in de kredietsector werkzaam zijn gecontroleerd worden: die van «credit brokers, debt collectors and adjusters, debt counsellors and credit reference agencies»: iedereen die zelfs maar van ver iets met krediet te maken heeft; wordt gecontroleerd en heeft een vergunning nodig. (Dobson vat deze satelieten samen onder de term «parasitic business» (48)).

HOOFDSTUK II: INHOUD EN VORM VAN HET CONTRACT

De lege late worden erg weinig eisen gesteld wat betreft inhoud en vorm van de koperskaartcontracten. Door een bewuste omzeiling van de *wet van '57 «betreffende de verkoop, de lening en de persoonlijke lening op afbetaling»* worden de nu bestaande contracten aan de beschermende regeling van deze wet onttrokken, zodat het gemeen recht opnieuw toepasselijk wordt, en op het leerstuk van de wilsgebreken na is dat een weinig efficiënt instrument om slechte, onduidelijke, onvolledige contracten aan te vechten.

Op Europees vlak wordt een *Richtlijn betreffende harmonisatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen der Lid-Staten inzake consumentenrecht voorbereid* (49).

Bij de Kamer werd op 23 februari 1977 een *wetsontwerp «tot regeling van de verbruikerskredietovereenkomsten»* ingediend door de toenmalige ministers Herman, De Clerq en Hanotte. Dit wetsontwerp is een stille dood gestorven; volgens de Documentatiedienst van de Kamer heeft de behandeling in Commissie een einde genomen.

Een niet-toepasselijk gemaakte wet van '57, een in de vergeetput geraakt wetsontwerp en een nog niet definitieve Richtlijn die niet self-executing zal zijn maar «binnen 18 maanden na kennisgeving» door de Lid-Staten in nationaal recht moet worden vertaald, zijn de enige hulpmiddelen om een analyse van inhoud en vorm van het contract houder (aanvrager)/emittent door te voeren. Wat nu volgt is dus geen analyse vanuit toepasselijke rechtsregels, maar zijn loutere voorstellen tot toetsing van deze toetredingscontracten vanuit de vraag of de consument op een duidelijke wijze eerlijk werd voorgelicht over de ernst van de verplichtingen die hij op zich neemt.

Afdeling 1: Belang van een goede voorlichting van de consument

Duidelijke, volledige informatie van de consument is wel een van de belangrijkste doelstellingen van het hele consumentenrecht. Vooral in de sfeer van kredietverlening dringt een beschermende wettelijke reglementering zich op. De wet van '57 was daar al een aanzet toe, en men was ook van plan verder op de ingeslagen weg voort te gaan; deze wet werd beschouwd als een *voorlopige* regeling, men voorzag toèn al dat een spoedige herziening nodig zou zijn om eventuele gebreken van de wet vanuit de opgedane ervaring te verhelpen: «Niettegenstaande de gedane inspanning blijft de wetgever tegenover de degelijkheid van zijn werk met scepticisme vervuld. De Minister van Economische Zaken nam de mogelijkheid onder ogen om, na een proeftijd van een drietal jaren, aan de wet verbeteringen aan te brengen. Dit scepticisme is volkomen verantwoord, vermits de afbetalingshandel een jong economisch verschijnsel is waaraan voordelen en nadelen verbonden zijn, dat in volle opgang is, waaromtrent de wetgever nog nooit een algemene regeling had getroffen en waarvan hij de voordelen zoveel mogelijk wil behouden en alleen de nadelen zoveel mogelijk weren; aan het oorspronkelijk wetsontwerp werden bovendien talrijke en grondige wijzigingen gebracht die aan de technische waarde van de wet geen goed hebben gedaan» (50).

Op Europees vlak merkt men de laatste jaren een algemene bekommernis de consument als kredietverkrijger, bijzonder te beschermen. Ook de recente Franse wet (10 januari 1978, n° 78-22) die als één van de fundamentele doelstellingen heeft het verbeteren van de informatie aan de consument. «Dans une société de consommation comme la nôtre, caractérisée par l'accroissement incessant du niveau de vie, les possibilités de chacun dépassent très rapidement les limites de l'épargne préalable, et seul, le recours au crédit permet de satisfaire des besoins nés d'une publicité tentatrice, en anticipant sur les revenus du mois, voir même des années à passer» en verder: «certaines lacunes se révélaient et provoquaient des difficultés sérieuses pour les différents partenaires de la vie économique: *protection insuffisante contre la séduction et les pressions exercées par une publicité parfois fallacieuse. La protection du consommateur, et peut-être plus encore son information, devenait une évidence naturelle, et plus particulièrement en matière d'opérations de crédit* (51)».

In dezelfde zin de aanhef van de Richtlijn: «Overwegende dat de consument niet altijd voldoende voorlichting ontvangt over de voorwaarden en de kosten van het krediet alsmede over de draagwijdte van zijn verplichtingen; dat de voorwaarden van de kredietovereenkomst dikwijls ongunstig zijn voor de consument» (52) en het advies van het Economisch en Sociaal Comité: «Volgens het Comité is het bovendien van groot belang dat de consument met kennis van zaken een keuze kan doen en dat voor een doorzichtige markt moet worden gezorgd, zodat de concurrentie normaal kan functioneren.

Het onderstreept dat de consument beslist volledig op de hoogte moet kunnen zijn van de voorwaarden waartegen consumptief krediet wordt aangeboden» (53).

Nochtans moet men dit alles nuanceren : Koperskaartcontracten zijn wezenlijk verschilderd van de «gewone» verkoop op afbetaling of lening op afbetaling, en moeten dan ook anders benaderd worden.

Op het ogenblik dat het contract gesloten wordt, is nog niets onherroepelijks gebeurd: de houder heeft de loutere *mogelijkheid* zijn kaart te gebruiken i.p.v. contant te betalen, en wanneer hij het rekeninguittreksel ontvangt, de loutere *mogelijkheid* van de kredietfaciliteit gebruik te maken. Voorschot, bedenktijd zijn hier niet nodig, althans niet voor de gewone koperskaart, anders misschien bij kaarten van het «Kaart nr. 1»-type, waar die band er wel is: men is immers verplicht geld vast te zetten: «de klanten gaan de verbintenis aan iedere maand op de rekening een deposito te verrichten van een som die zij zelf hebben gekozen. De eerste storting moet toekomen ten laatste dertig dagen na opening van de rekening». Nu is de enige mogelijke sanctie in dit stadium slechts de beëindiging van het contract, zodat ook hier de kaarthouder die zich bedenkt en spijt krijgt van het feit dat hij dit contract aanging, nog op zijn daad kan terugkomen. (Het lijkt niet aannemelijk dat Famibank op grond van deze bepaling de loonafstand zou effectueren omdat de eerste 1000 fr. niet betaald werden terwijl de klant niets kocht d.m.v. de kaart).

Afdeling 2: Vorm van de contracten

Meestal bevatten de foldertjes waarin de kaart wordt voorgesteld en die bij elke kassa te verkrijgen zijn, een aanvraagformulier met op de keerzijde de *algemene voorwaarden*.

§ 1. Verwijzing naar de op het contract toepasselijke regels

Analyse van de bestaande contracten.

- Shopping Card
In de reclamefolder flap: «hoe maakt U goed gebruik van de Shoppingrekening?»
Op het aanvraagformulier (contract) vetjes gedrukt, onderaan: «Ik verklaar op keerzijde kennis genomen te hebben van het reglement van goed gebruik van de rekening. Ik heb een kopie van het reglement ontvangen en ik verbind mij ertoe het te eerbiedigen».
- Plan S
géén verwijzing naar de algemene voorwaarden (die op de achterkant gedrukt staan) op het aanvraagformulier zelf!
- Kaart Nr. 1
op aanvraagformulier (contract) in gewone druk: «voor akkoord en kennisname van overeenkomst op keerzijde».
- Galeries Anspach
oud contract: rekeningovereenkomst figureerde los van het aanvraagformulier, zonder dat er nog aparte algemene voorwaarden zijn

(alle toepasselijke bepalingen staan daar) en onderaan vetjes en in blokletters: «waarschuwing: aandachtig lezen vooraleer te ondertekenen a.u.b.»

nieuw contract: soort fiche: ene kant = aanvraagformulier, andere = diezelfde rekeningovereenkomst zoals vroeger, waaronder ook nu weer moet worden getekend. Dezelfde vetgedrukte waarschuwing.

— Trois Suisses

in de folder, op de achterkant van het aanvraagformulier, «Kaart-aanvraag» (soort algemene voorwaarden) waarnaar verwezen wordt: «Ik verklaar houder te zijn van een Trois Suisses Partner-kaart, beheerd door Eurocard, aan de voorwaarden vermeld in de tekst, «Rechten en Verplichtingen», waarvan ik verklaar kennis genomen te hebben en waarmee ik verklaar in te stemmen».

— Wickes

op aanvraagformulier (voorkant) verwijzing: «hierbij verklaar ik mij akkoord met de voorwaarden gestipuleerd in de tekst 'Rechten en Verplichtingen', na nauwkeurige lezing, en verzoek om titularis te worden van een Wickes Card, beheerd door Eurocard».

Zeer belangrijk is wel het feit dat Famibank in de (quasi-gelijkkluidende) algemene voorwaarden van Kaart nr. 1 en Plan S zelf nog verwijst naar andere toepasselijke bepalingen: Art. 11 van deze algemene voorwaarden (slotbepaling) stelt nl. dat «deze overeenkomst tevens onderworpen is aan het *Algemeen reglement van de bank*, aan de wetgeving op de chèques en aan de wetten en gebruiken inzake financiële verrichtingen».

Dit Algemeen Reglement moet men in een filiaal van Famibank aanvragen (voor zover ooit iemand eraan denkt dit te doen) en deze verwijzing of toepasselijkheidsverklaring schijnt zeker niet onbelangrijk.

De kwalificatie «depositoboekje» die het reglement aan deze koperskaartregeling geeft (54) zou meebrengen dat de terzake relevante bepalingen in dit reglement van toepassing worden op dit koperskaartcontract.

Enkele artikels uit dit Algemeen Reglement:

— artikel 6

«Zijn ten laste van de titularissen af te houden van het saldo van de rekening op het ogenblik van de intrestkapitalisatie (... hele opsomming) de kosten van alle maatregelen door de Bank genomen ter vrijwaring of ter uitvoering van haar rechten tegenover de cliënten».

— artikel 13

«Door het openen van een rekening aanvaardt de titularis alle voorwaarden en bepalingen van onderhavig reglement. *Hij verbindt zich ertoe alle beslissingen van de Bank te aanvaarden in alle gevallen die niet door onderhavig reglement voorzien zijn*».

— artikel 32

«De Bank behoudt zich het recht voor de uitreiking van chèqueboekjes te weigeren *zonder deze weigering te moeten motiveren*».

— artikel 47

In het geval van opvraging van het saldo op de depositorekening door de klant wordt een soort drempelmechanisme voorzien, niet alles kan tegelijk worden opgevraagd, zodat het geld gedurende een zekere tijd geblokkeerd is.

§ 2. Mogelijke wijziging van deze toetredingscontracten

- algemeen reglement Famibank, art. 4
«Famibank behoudt zich het recht voor op ieder ogenblik aan onderhavig reglement alle nuttig geoordeelde wijzigingen aan te brengen».
- Trois Suisses en Wickes
«Elke wijziging van systemen, procedures en krediettarieven is onmiddellijk vanaf haar vankrachtwording aan te voeren tegen de houder van de kaart».
- algemene voorwaarden van de Shopping Card, in fine
«Een beetje wetgeving om te eindigen (55): elke wijziging van de reglementen en procedures van het op rekening brengen en van de betaling is van toepassing op alle rekeninghouders vanaf het van kracht worden van de wijziging».

O.i. moet men wijzigingen die op grond van deze bepalingen tegen de klant zouden worden aangevoerd, als niet-tegenstelbaar beschouwen. Eenzijdige wijziging van contractbepalingen door één partij, is niet geldig in ons verbintenissenrecht.

«Het voorwerp (van het contract) moet voldoende bepaald zijn of althans vatbaar zijn voor voldoende bepaling zonder complementaire toestemming van de partijen of van een partij. Zulks impliceert dat de partijen, volgens eigen goedgevoelen, de omvang van haar schuldvordering of van haar schuld kan wijzigen noch zelfs eenvoudig beter omlijnen» (96).

§ 3. Voorstellen wat betreft de vorm van de standaardcontracten

Geen argumentering behoeft de minimum-eis dat het contract tussen emittent en houder schriftelijk wordt aangegaan. Deze vereiste schijnt in alle gevallen vervuld. Anders is het met de verplichting dat alle partijen met onderscheiden belangen een exemplaar ontvangen: dit wordt vereist door art. 6 van de Richtlijn en art. 3, 12, 19bis § 1 van de wet van 1957. Het is overigens een regel van algemeen verbintenissenrecht (art. 1325 B.W.) De ratio is duidelijk: «een aantal vermeldingen moeten in het contract voorkomen. Om te beletten dat aan de toepassing hiervan wordt ontsnapt was het nodig het opmaken van een instrumentum verplichtend te maken in alle gevallen zonder uitzondering, zelfs wanneer het gemeen recht dit instrumentum niet eist. Om te bereiken dat het inlichten van de koper, dienstgebruiker of lener op afbetaling doeltreffend zou zijn, was het bovendien nodig dat ze over een exemplaar beschikten; daarom schrijven de artikelen 3, 12 en 19bis, § 1 voor dat het instrumentum moet opgemaakt worden in evenveel exemplaren als er contracterende partijen met onderscheiden belangen zijn. «Wat de wet van '57 niet oplegt is in het contract het aantal exemplaren te vermelden, maar hier vult het verbintenissenrecht de wet aan: in alle gevallen waar art. 1325 toepasselijk is zal deze vermelding in het contract moeten voorkomen opdat het volle bewijskracht zou hebben (57)».

Ook wat de koperskaartencontracten betreft, heeft dit vereiste zin: in de meeste gevallen figureert het eigenlijke contract, d.w.z. de zgn. «algemene voorwaarden» op de achterkant van het aanvraagformulier dat

verzonden wordt naar de emittent. Of de doorsnee-kaarthouder de moeite neemt een nieuwe folder te vragen om de algemene voorwaarden (waarop bv. staat hoe hij moet handelen ingeval van diefstal of verlies van de kaart) voor zich te bewaren, betwijfelen wij.

Een andere betwistbare praktijk is het feit dat de handtekening in bijna alle gevallen enkel op het zgn. «aanvraagformulier» dat, goed te weten, zo de aanvraag wordt ingewilligd, plots een echt contract wordt, moet worden gezet en niet onder die «algemene voorwaarden»!

Vandaar ons voorstel het voorbeeld van het Galeries Anspach-contract als **model** te nemen: een afzonderlijke fiche, los van het reclamefoldertje, maar er eventueel wel bijgevoegd, met aan de ene kant een duidelijke (hierover verder) maar ook leesbare (men zou een minimumletter kunnen opleggen) rekeningovereenkomst, waarop in vette druk wordt gewaarschuwd dat het contract goed gelezen moet worden alvorens te ondertekenen, en aan de andere kant het aanvraagformulier waar ook een handtekening moet worden geplaatst; wat betreft het vereiste dat elke partij over een contract beschikken zou, kan men de aanvrager bijvoorbeeld mét de kaart een fotokopie van de rekeningovereenkomst sturen. Dat lijkt een praktischer oplossing dan die, voorzien in het wetsontwerp, art. 14§1 «Een exemplaar van het contract moet aan de kaarthouder afgegeven worden op het ogenblik van de ondertekening van het contract»: immers, meestal gebeurt de aanvraag via de post, een zekere termijn verloopt dan tussen aanvraag en uiteindelijke aanvaarding en de kaart wordt ook weer via de post verstuurd.

Afdeling 3: Publiciteit

Artikel 11 van de Wet van 9 juli 1957 stelt eisen aan de publiciteit: «Elke publiciteit betreffende op afbetaling te koop aangeboden voorwerpen of dienstverrichtingen moet vermelden: de prijs waartegen het voorwerp of die dienst contant kan worden verkregen, de gehele prijs bij aankoop op afbetaling, het bedrag van het aanvankelijk voorschot en het aantal, de periodiciteit en het bedrag van de overige gedeelten».

«Het doel van de wetgever is opnieuw de bescherming van de koper die niet in staat is de draagkracht te vatten van de verbintenissen waartoe hij uitgenodigd wordt» (58).

Hoe algemeen is deze bepaling, welke publiciteit wordt bedoeld? Het oorspronkelijk wetsontwerp bedoelde «elke prijsopgaaf bij aanplakbiljet, in de pers, of andere» (59).

Maar de tekst zoals ze nu (ruimer gesteld) is werd voorgedragen door de Bijzondere Senaatscommissie «ten einde de werkingssfeer van deze bepaling te verruimen en iedere publiciteit, die de prijs vermeldde, op welke manier en op welk gebied ook, onder deze bepaling te doen vallen» (60). O.i. moet ook bij de koperskaart dergelijke bepaling gelden, zodat ook hier de vraag rijst 'hoe ver moet men gaan?';

Duidelijk is dat de foldertjes zonder uitzondering aan zo'n vereiste zullen

moeten voldoen : hetzelfde lijkt aanvaardbaar voor de reclame in dag- en weekbladen en grote affiches maar overdreven voor de borden die overal in de grootwarenhuizen hangen en waar meestal niet meer op staat dan de naam van de kaart en een verwijzing naar de folders op de toonbanken. De wet van '57 stelt vier vermeldingen in de publiciteit verplicht : contante prijs ; prijs bij verkoop op afbetaling ; bedrag van het voorschot ; aantal, periodiciteit en bedrag van de schijven. Opmerkelijk is dat het lastenpercentage hier niet bij wordt vermeld. Maar de overige vermeldingen verschaffen voor dat specifieke geval, koop op afbetaling, voldoende informatie : «Betreffende het vermelden van het lastenpercentage waren de meningen verdeeld ; de Bijzondere Senaatscommissie oordeelde dat dit vermelden belangrijk is voor een gezonde concurrentie, doch dat aan de andere kant de in de publiciteit opgelegde vermeldingen het mogelijk maken zonder grote moeite het maandelijks of jaarlijkse percentage van de lasten na te gaan ; vandaar dat deze vermelding facultatief werd verklaard» (61).

Nu moet men ook wat dit betreft, goed het verschil tussen enerzijds verkoop op afbetaling en anderzijds koperskaart inzien. De vermeldingen van artikel 11 zijn geschreven voor verkoop op afbetaling en totaal irrelevant voor de koperskaart, zodat daar bij gebrek aan andere elementen om het voordeel van contant betalen of op krediet, in schijven tegen elkaar af te wegen, het **lastenpercentage** als een fundamenteel, essentieel vereiste overkomt en de afwezigheid van deze vermelding hetzij op het contract, hetzij in de folder, moet sanctioneren met niet-tegenstelbaarheid of m.a.w. in de terminologie van de Wet van '57 «vermindering tot de contante prijs» (62).

Het gaat toch niet op dat in de folder en het contract wordt gesteld dat «deze kosten en interesten op het maandelijks rekeninguittreksel worden gedrukt en vatbaar zijn voor verandering in functie van de conjunctuur en wetsbesluiten» zonder dat ergens wordt gezegd hoeveel dit juist bedraagt ! (Trois Suisses en Wickes).

In geen enkele folder vindt men trouwens het bedrag van de intrest terug. Uit het foldertje van de Shopping Card valt zelfs niet af te leiden dat intresten moeten worden betaald, dat leest men maar in het «Reglement van goed gebruik», dat niet uitblinkt door duidelijkheid : «Indien U verkiest gedeeltelijk te betalen, wordt U op het verschuldigd saldo 1,5% aangerekend voor administratiekosten», maar niet vermeld wordt dat dit maandelijks opnieuw gebeurt.

Famibank : in de folder : «Zoals op een gewone rekening geeft Famibank U een rente op uw tegoed op rekening. Indien U een kredietlijn gebruikt, rekent de bank U een rente aan die vergelijkbaar is met de rente die gebruikelijk is op de markt. Deze rente wordt alleen berekend op het bedrag van uw krediet en enkel gedurende het aantal dagen dat U krediet gebruikt, geen dag langer ! Dit is een belangrijk voordeel vergeleken met de klassieke financieringen». Wat dit betekent... ?

Galleries Anspach-folder : «U kunt naar keuze (...) hetzij, indien U dit

verkiest, afbetalen met kleine maandelijksse afkortingen, mits toevoeging van kleine administratieve onkosten». De rekeningovereenkomst is gelukkiger al duidelijker.

Dit lastenpercentage op zichzelf verschaft de consument nog niet zo veel uitleg. Op welke manier de intrest berekend wordt is ook belangrijk: van wanneer, gecumuleerd of niet, enz. Daarom zou het misschien wenselijk zijn een duidelijk schema ten titel van voorbeeld, in de reclamefolder op te nemen.

Ook op eventuele **kosten** van de kaart moet duidelijk worden gewezen. Voor de Shopping Card en de Rekeningkaart van Galeries Anspach moet blijkbaar niets betaald worden. Bij de Kaart nr. 1 zwijgt men in alle talen over kosten in het foldertje, maar art. 7.2. van de algemene voorwaarden voorziet plots dat «per semester 60 fr. wordt aangerekend op het debet van de klantenrekening ter dekking van de kosten van kaart en cheques». Dat is 120 fr./jaar, ook als men geen gebruik maakt van de kaart. Voor Plan S heeft Famibank een gelijkkluidend artikel maar met de eigenaardige toevoeging (overigens de enige zin waar Kaart nr. 1 en Plan S niet overeenstemmen) «Les frais de port seront supportés par Famibanque sauf avis contraire de F. lequel n'interviendrai pas avant le 1er Septembre 1980».

Trois Suisses verkondigd tegenstrijdigheden: in grote letters: «Geen enkele formaliteit, geen enkele onkost voor U». «De Kaart wordt gratis opgesteld en uitgereikt». Maar verder is sprake van intresten en *kosten* (...)» Intresten en kosten, is dat een pleonasme en is dat samen die geheimzinnige intrest die men wel zal terugvinden op het rekeninguittreksel of zijn er nog onbekende kosten?

Het *wetsontwerp tot regeling van de verbruikerskredietovereenkomsten* zou wat intresten en kosten betreft, verandering hebben gebracht: bij K.B. zou een maximumpercentage worden vastgesteld dat zou kunnen verschillen «naargelang een derde al dan niet in de rechten van de verkoper treedt of de schuldvordering overneemt; het kan ook verschillen volgens het beroep en de duur van het toegestane krediet. De lasten worden berekend op grond, enerzijds van de kosten voor onderzoek, de kosten voor het samenstellen van het dossier, de beheers- en administratiekosten en in voorkomend geval het bedrag van de premie inzake kredietverzekering, anderzijds van een rentevoet ter vergoeding van het krediet. Buiten de door de Koning krachtens dit artikel vastgestelde lasten mogen geen enkele vergoeding, geen andere kosten, rechten of taksten worden geïnd (...)». Dit lastenpercentage zou tegelijk zijn: vergoeding voor het verleende krediet én vergoeding voor de lasten en kosten, door de verkoper of de financiële instelling gedragen ter gelegenheid van de kredietverlening. (artikel 7)(63).

Artikel 17 herhaalt dit voor de aankoopkaarten en kredietkaarten: «De Koning bepaalt de op het krediet toepasselijke maximumlasten. Dit maximum kan een eenheidspercentage zijn of kan verschillen volgens bedrag en duur van het krediet of volgens één van die factoren».

Alleszins zou elke reclame betreffende het gebruik van aankoopkaarten en kredietkaarten het percentage van het te betalen gedeelte van het bij de afsluiting van de rekening verschuldigde bedrag en de periodiciteit van de gedeeltelijke betalingen moeten vermelden.

Een volgend belangrijke vereiste (eigenlijk een negatieve vereiste) aan de publiciteit, *vereiste die evenzeer moet worden gesteld aan het eigenlijke contract*, is o.i. de afwezigheid van enige verwijzing of suggerering i.v.m. de «wettelijkheid» van intresten of bepalingen, omdat dit de onschuldige consument de indruk kan geven dat hij geen slechte zaak kan doen omdat de wet het zo voorziet en dit psychologisch zeker een belangrijk publicitair effect heeft.

In de wet van '57 is er een artikel in die zin — art. 19 septies: «geen publiciteit i.v.m. persoonlijke lening op afbetaling mag naar de erkenning verwijzen of naar de wettelijkheid van de toegepaste lastenpercentages». «Voor de wet werd in de publiciteit vaak een erkenningsnummer opgegeven ten einde bij de lener meer vertrouwen in de uitlener te verwekken, of werd de wettelijkheid van het toegepaste lastenpercentage beklemtoond, ten einde de lastenpercentages te rechtvaardigen die op persoonlijke leningen werden toegepast, terwijl de rechtbanken geneigd waren dezelfde percentages als een woekerintrest te beschouwen. Men heeft willen vermijden dat de controle door de Staat uitgeoefend als een publiciteitsmiddel zou gebruikt worden» (64).

Het wetsontwerp van '77 heeft dit overgenomen: art. 21, § 4: «Geen enkele reclame betreffende de aankoopkaarten en de kredietkaarten mag naar de wettelijkheid van de toegepaste lasten verwijzen».

Het lijkt ons nodig dit te veralgemenen en als regel te stellen dat **op geen enkele manier, betreffende wat dan ook, de wettelijkheid van een bepaling mag worden gesuggereerd.**

Het hoger geciteerde artikel uit de algemene voorwaarden van de Shopping Card («een beetje wetgeving om te eindigen...») moet dus worden gewraakt. Nog krasser is een andere bepaling uit hetzelfde toetredingscontract «Om te voldoen aan de wettelijke bepalingen inzake verkoop op termijn dient een aankoop van 5.500 fr maximaal in 3 maanden geregeld te worden»: de argeloze consument kan niet bevroeden dat hiermee bedoeld wordt «om de wet te omzeilen zodat U geen aanspraak kan maken op alle beschermende regels die daarin vervat liggen, betaalt U iets dat meer dan 5.500 fr kost af binnen 3 maanden».

Ook de Galeries Anspach, maar fatsoenlijker: «Voor de aankopen waarvan de eenheidsprijs het voorziene minimum van de wet op aankopen met maandelijkse betalingen overtreft, verbind ik mij ertoe deze in maximum 3 maandelijkse stortingen te regelen».

Afdeling 4: Inhoud van het contract

Zeer belangrijk: welke vermeldingen moeten in het contract voorkomen, welke mogen er in geen geval in voorkomen, hoe moet het contract

geredigeerd zijn en ook, wat met de maandelijkse rekeninguittreksels. «Overwegende dat een betere bescherming van de consumenten kan worden verwezenlijkt door het geven van *bepaalde minimumvoorschriften* voor alle kredietvormen ; dat echter speciale regelingen dienen te worden getroffen voor door de banken e.a. financiële instellingen toegestane of verleende rekeningovereenkomsten. (...) Dat de bescherming van de consument voorts nog wordt vergroot, indien de kredietovereenkomsten schriftelijk worden aangegaan en *bepaalde gegevens m.b.t. de essentiële contractuele bepalingen bevatten*» (65).

Enkele punten werden reeds besproken i.v.m. publiciteit en zullen hier dan maar kort worden hernomen.

1. Identificatie van de partijen

Zeker in contracten van het driepartijentype heeft de consument het recht te weten wie de derde-financierder is. Het wetsontwerp voorziet dit : de volledige identiteit van de partijen, de hoedanigheid waarin zij in het contract optreden, voor natuurlijke personen de naam, voornamen en woonplaats alsook de geboorteplaats en -datum van de kaarthouder ; voor rechtspersonen de handelsnaam of benaming van de vennootschap alsook de maatschappelijke zetel en, in voorkomend geval, de naam en voornamen of de handelsnaam of benaming van de vennootschap, de woonplaats of maatschappelijke zetel van de tussenpersoon en zijn inschrijvingsnummer bij het Ministerie van Economische Zaken, moeten worden vermeld : artikel 18, § 1, 1° en 3°.

2. Nauwkeurige beschrijving van de goederen of diensten waarop de overeenkomst betrekking heeft

Dit vereist art. 4 § 1 van de Wet van '57 en ook art. 6 van de Richtlijn voert dergelijke bepaling in, maar beide artikels zijn geschreven voor een situatie van verkoop op afbetaling. Toch lijkt het ons zinnig dat in het contract duidelijk gesteld wordt welke goederen eventueel *niet* kunnen worden aangekocht d.m.v. de kaart (G.B. bv. maakt heel wat uitzonderingen), ook hierop heeft de consument recht, ook dit behoort tot een volledige informatie.

3. Intresten en kosten

Hierover werd reeds gehandeld bij de verplichtingen inzake publiciteit ; er kan niet genoeg worden benadrukt hoe belangrijk het is dat de consument duidelijk weet welke consequenties vastgeknoopt zitten aan zijn niet-contant betalen, opdat hij beide mogelijkheden, contant of krediet, tegen elkaar kan afwegen.

Dat intresten en kosten moeten worden betaald, hoeveel dit bedraagt, hoe het wordt berekend, van wanneer tot wanneer die intrest loopt...

Het wetsontwerp voorzagt dat bij K.B. de op het krediet toepasselijke maximumlasten worden vastgesteld. «Dit maximum kan een eenheidspercentage zijn of kan verschillen volgens bedrag en duur van het krediet of volgens één van die twee factoren» (art. 17) De jaarlijkse reële lasten moeten in het contract vermeld zijn (art. 18, § 1, 5°).

Het is wel eigenaardig dat zowel het wetsontwerp als de Richtlijn (art. 3, art. 5) de voorkeur geven aan de *jaarlijkse* rente als vermelding in het contract, daar waar de rente toch telkens maandelijks wordt berekend. Zou het niet nuttig zijn *beide* percentages te vermelden (Typisch voor dit soort contracten is dat ook hier een argeloze consument erin kan lopen: Famibank vermeldt als debetrente (ten laste van de klant) 1,5% per maand en als creditrente (voor de klant die een tegoed heeft op haar «gereserveerd depositoboekje») 5% per jaar (sinds 1 juli 1980 is dit 5,25% met eventueel 1% getrouwheidspremie extra).

De onevenredigheid tussen debet- en creditrente wordt op die manier handig verdoezeld.

4. Datum waarop het contract gesloten wordt

Werd vereist door art. 18 § 1, 8° van het wetsvoorstel, zonder dat daarbij een bijzondere toelichting wordt gegeven.

5. Het percentage van de maandelijks minimumbetaling

Eveneens vereist door art. 18 (§ 1, 4°) van het wetsvoorstel. Het moet worden gelezen in samenhang met artikelen 15 en 16 van hetzelfde ontwerp, waar de verplichting wordt opgelegd maandelijks een fractie van de uitstaande schuld aan te zuiveren.

«Elke maand moet de houder van een aankoopkaart en/of kredietkaart een som betalen van ten minste één-zesde van het bij elke maandelijks afsluiting van de in art. 14, § 2 bedoelde rekening (het rekeninguittreksel) nog verschuldigde saldo». (art. 15) en «De Koning kan een hogere som opleggen dan deze welke in artikel 15, lid 1, bepaald wordt».

De ratio hiervan vindt men terug in de Memorie van Toelichting bij dit artikel: «Ten einde aan de gewoonten die zich in het handelsleven hebben ontwikkeld te beantwoorden en met het doel niettemin een verplichting in te voeren die toch overeenstemt met die van de betaling van een minimumvoorschot» (zoals opgelegd inzake verkoop op afbetaling) «wordt er voorzien in een minimum terugbetaling van het bedrag dat de houder van de kaart op de geregelde vervaldagen verschuldigd is. Het bedrag van de minimale terugbetaling, dat ten minste één-zesde moet belopen van het nog verschuldigde saldo dat overblijft bij de maandelijks afsluiting van de rekening, compenseert de gemakkelijheid waarmee een voorwerp, dank zij het eenvoudig vertoon van de kaart, kan worden verworven zonder voorafgaande betaling van een verplicht minimumvoorschot».

Het lijkt ons inderdaad niet raadzaam hier een minimumvoorschot in te

stellen omdat men dan de band tussen koper en emittent definitief maakt, terwijl iemand die de kaart ontvangen heeft maar toch liever op het contract terugkomt, eenvoudig geen gebruik maakt van zijn «paspoort tot krediet».

6. Het plan van betaling

Dit vindt men niet in het wetsontwerp maar is een vereiste door de Richtlijn gesteld aan «kredietovereenkomsten die kredietkaarten betreffen» in artikel 16. Wat ermee juist bedoeld wordt is niet zo duidelijk. Zoals gezegd i. v. m. publiciteit lijkt het nuttig om de emittent te verplichten in het contract, of in de verklarende folder, bij wijze van voorbeeld een schema uit te werken dat een inzicht geeft in de werking van het mechanisme: hoeveel maandelijks minimum moet worden betaald, over hoeveel krediet men beschikt enz., tenzij dit duidelijk op de rekeninguittreksels vermeld staat.

7. Het maximumkrediet (Wetsontwerp art. 18 § 1, 6°)

Meestal weet de aanvrager op het ogenblik dat hij het aanvraagformulier tekent, nog niet welke de kredietfaciliteit zal zijn waarover hij kan beschikken; dit moet hem dan worden meegedeeld uiterlijk wanneer hij de kaart ontvangt.

8. Wissel — orderbriefje

Men heeft de indruk dat dé hoofdbekommernis van de opstellers van het wetsontwerp was bescherming van de consument tegen het strakke cambiaire recht; herhaaldelijk wordt in de Memorie van Toelichting het belang van een *verbod tot uitgifte van wissels en orderbriefje ter vertegenwoordiging van het contract*, onderstreept. Artikel 3bis: «In afwijking respectievelijk van de artikelen 21 tot 29 van hoofdstuk III en 30 tot 32 van hoofdstuk IV van de gecoördineerde wetten op wisselbrieven en orderbriefjes, zijn *van rechtswege nietig* elke acceptatie, elk aval alsook elke andere verbintenis die aan de koper of aan diens echtgenoot of echtgenote opgelegd wordt in uitvoering van een wisselbrief, getrokken ter vertegenwoordiging van een verkoop op afbetaling» (en ingevolge art. 13 geldt deze bepalingen ook voor aankoopkaarten en kredietkaarten). Art. 18 § 1, 10 neemt als verplichte vermelding in het contract op «het verbod een wissel uit te geven of een orderbriefje te ondertekenen ter vertegenwoordiging van het contract. Voor deze vermelding wordt in het contract een andere en vette letter gebruikt «Wegens de misbruiken waartoe de wisselbrieven en de orderbriefjes aanleiding kunnen geven en wegens de duidelijke onverenigbaarheid tussen een overeenkomst op afbetaling en de dwingende aard van de wet betreffende de wissels enerzijds, en om de reglementering te harmoniseren anderzijds, lijkt het onontbeerlijk het gebruik

ervan voor elke overeenkomst die onder het huidig wetsontwerp valt, te verbieden.»

Artikel 47 van de wet bevat het algemene verbod, voor wat het hele ontwerp betreft; in de Memorie van Toelichting wordt hier dieper op ingegaan en worden een aantal praktische consequenties van het wisselrecht nader ontleed.

9. Het volgnummer van het contract (art. 18 § 1, 7° van het wetsontwerp)

De ratio vindt men bij de bespreking van art. 8 van het ontwerp in de Memorie van Toelichting: men wil verhinderen dat contracten a.h.w. clandestien zouden worden gesloten, wat tot gevolg zou hebben dat deze aan de controle zouden worden onttrokken.

10. Artikel 491 strafwb. zo beding van eigendomsvoorbehoud

Opgelegd door art. 18 § 2 Wetsontwerp, met alle sanctie: het *ongeschreven* achten van dergelijk beding. Het is niet nieuw: artikel 4 van de wet van '57 wordt hier letterlijk overgenomen.

11. Ontbindende voorwaarde en opeisingsbeding

Artikel 19 van het ontwerp: «Onverminderd de bepalingen van artikel 1188 van het B.W. (Verval van het voordeel van de tijdsbepaling bij faillissement van de schuldenaar of vermindering van de bedongen zekerheid door toedoen van de schuldenaar) wordt elk beding van het contract waarbij de schuldeiser gemachtigd wordt de onmiddellijke betaling van het nog verschuldigd bedrag te eisen, alsmede elk ontbrekend beding, *ongeschreven beschouwd, behalve wanneer ze bedongen zijn*»

1° gedurende twee termijnen voldoet de schuldenaar niet aan zijn verplichtingen; ingebrekestelling door middel van een aangetekende brief; waarin de schuldeiser de aandacht van de schuldenaar vestigt op de gevolgen van het verzuim, te weten op de gevolgen van de niet-betaling; verloop van één maand, dan...

2° vervreemding of strijdig gebruik van het verkochte goed terwijl er een beding van eigendomsvoorbehoud is.

De vraag kan reeds geopperd worden, wat een rechter, geconfronteerd met het klassieke beding in alle koperskaart-contracten «de kaart blijft eigendom van de emittent en moet op verzoek worden teruggegeven», zal vonnissen: is dit conform art. 19 (want opeising van de kaart betekent praktisch het einde van het contract)? O.i. moet men dergelijk beding *op zich* niet ongeldig verklaren, voor zover de afbetalingsfaciliteit wordt behouden en de houder zoals voorheen het nog verschuldigd saldo in schijven mag voldoen.

12. De waarborgen in het algemeen

Alle contracten hebben dit gemeen dat over waarborgen maar gesproken wordt in de algemene voorwaarden, liefst in zo klein mogelijke lettertjes, zo terloops en zo algemeen mogelijk. En als men nagaat waartoe men zich ongeweten verbindt bij bv. Famibank, kan in alle ernst de vraag worden gesteld of dit nog door de beugel kan en of hier niet het hele leerstuk van de wilsgebreken komt kijken.

- Shopping Card :
Folder : zwijgt
Reglement van goed gebruik : « wij blijven eigenaar van deze aankopen tot alles integraal afbetaald is » (eigendomsvoorbehoud)
Aanvraagformulier : handtekening van de solidaire echtgeno(o)t(e).
Wij weten dat ook loonafstand bedongen wordt maar beschikken niet over het desbetreffende document.
- Kaart Nr. 1.
Folder : zwijgt
Algemene voorwaarden Kaart Nr. 1 :
art. 8
« Tot waarborg van hun verbintenissen doen de klanten uitdrukkelijk afstand van alle vorderingen die hun verschuldigd zijn door derden, nl. postrekening, banken, huurders en andere vermeld in art. 1410 § 1 Ger. Wb. De loonafstand vormt het voorwerp van een afzonderlijke akte zoals voorgeschreven door de wet (66).
Famibank kan van deze afstand slechts gebruik maken indien wij onze verplichtingen, zoals aangeduid in de overeenkomst waarvan het nummer hierboven is vermeld, niet nakomen « (zeer edelmoedig). » Het laatste rekeninguittreksel zal dan een voldoende bewijs vormen van het bedrag der schuld waarvoor de afstand zou bedongen worden (en wat, zo de klant niet akkoord was met dat bedrag ? Heeft die geen enkel verhaal ?)

Artikel 1410 § 1 Ger. W. somt een hele lijst op :

- (al dan niet provisionele) vorderingen tot onderhoud, door de rechter toegewezen.
- de pensioenen, aanpassingsuitkeringen, renten, rentebijlagen, renten of als pensioen geldende voordelen betaald krachtens een wet, een statuut of een overeenkomst.
- de werkloosheidsuitkeringen en de uitkeringen betaald door fondsen voor bestaanszekerheid.
- de uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid, en de invaliditeitsuitkeringen (..)
- het vakantiegeld
- de militievergoedingen

Daarenboven is het algemeen reglement van Famibank toepasselijk verklaard door art. 13 van de algemene voorwaarden.

- art. 3 Alg. Regl. Famibank
schijnt de mogelijkheid van schuldvergelijking in te houden tussen het

- depositoboekje van Kaart Nr. 1 en enige andere rekening die de klant bij Famibank zou hebben bv. een spaarbank boekje
- art. 8 gelijksoortige bepaling.
- Galeries Anspach :
  - folder: zwijgt
  - rekeningovereenkomst (de enige die vrij duidelijk leesbaar is)
    - titularis en echtgenote tekenen (maar solidariteit is niet uitdrukkelijk bedongen)
    - geen andere waarborgen, tenzij :
    - afstand van loon, op een afzonderlijk leesbaar formulier, met vermelding van de artikelen 28 tot 32 van de wet van 12 april 1965, wat verplicht is door de wet van '57 maar die strikt gezien niet van toepassing is op deze kaart (niet toepasselijkheid die ook zij evenwel duidelijk beoogd hebben, maar toch...)
- Trois Suisses :
  - folder: zwijgt
  - Aanvraagformulier en «Rechten en Verplichtingen» (= alg. voorwaarden): handtekening van de echtgeno(o)t(e) voor aansprakelijke en onverdeeltbare borgstelling.
  - Rechten en Verplichtingen :
    - Beding van eigendomsvoorbehoud : De goederen aangekocht op het laatste ogenblik, blijven eigendom van Trois Suisses tot de volledige akkoordbevinding van de rekening.

Ook wat de bedongen waarborgen betreft, is het redelijk dat geëist wordt dat de contracten op ondubbelzinnige en volledige wijze de consument inlichten over de draagwijdte van de verbintenis die hij op zich neemt door dit contract te tekenen. Zoniet loopt de emittent-opsteller van het toetredingscontract het gevaar dat de artikels in kwestie als nietig worden beschouwd wegens onvoldoende omschrijving van het voorwerp van dat artikel; dat voorwerp moet immers «voldoende bepaald zijn of althans vatbaar zijn voor een voldoende bepaling» (67) en een verwijzing in een toetredingscontract naar een artikel van het Gerechdelijk Wetboek, lijkt ons niet te voldoen aan die eis van het Burgerlijk Wetboek.

Afdeling 5: Redactie van het contract

Het volstaat niet dat de contracten volledig zijn, ze moeten ook leesbaar en begrijpelijk zijn. *Leesbaar*, d.w.z. in een letterformaat dat eventueel door de wetgever zou kunnen worden opgelegd, zodat men geen vergrootglas nodig heeft (wat nu bijna het geval is met de algemene voorwaarden van de Kaart Nr. 1) en *begrijpelijk*, wat te maken heeft met de wijze waarop de artikels geredigeerd zijn. Hier komt men natuurlijk op glad ijs, want de intrinsieke duidelijkheid van een contract is niet te meten met een objectieve standaard.

Toch mag men niet vergeten dat «in talrijke gevallen de koper of geldgebruiker (in casu, de persoon die met het aanbod van een koperskaart geconfronteerd wordt), niet in staat is de draagwijdte te vatten van sommige clausules van het contract, die, handig opgesteld, toelaten misbruik te maken van de onwetendheid of van de lichtzinnigheid van de particulieren. Deze hebben ten andere de mogelijkheid niet ze te bespreken, daar de

verkoper of geldschietter (in casu, de emittent) hen dikwijls (hier: altijd) een toetredingscontract voorlegt» (68).

«Niet alleen moeten de opgelegde vermeldingen in de contracten voorkomen, maar de redactie van de vermeldingen moet bovendien vrij zijn van verwarring en dubbelzinnigheid» (69): dat besefte men al bij de bespreking van de oude wet inzake verkoop op afbetaling en deze bekommernis is ook terug te vinden in het wetsontwerp. De mogelijkheid wordt daar voorzien, dat de Koning een *typecontract* uitwerkt (art. 14 van het ontwerp, voor wat de koperskaarten betreft), «om het beheer van de ondernemingen te vergemakkelijken en om in het contract de gewenste klaarheid ten behoeve van de verbruiker te verzekeren (70)».

Bij dit punt kan men de vraag stellen, in hoeverre contractanten recht hebben op juiste en volledige informatie van hun medecontractant. Het antwoord hierop zou ons te ver leiden, maar het feit dat we hier te doen hebben met contracten, die zeer behoedzaam werden opgesteld na lange en grondige voorbereiding, en waar bij elke onduidelijkheid of onvolledigheid kan vermoed worden dat dit bewust zo gebeurde stelt men de tendens vast in de rechtspraak om dit soort contracten stelselmatig te *interpreteren* in het voordeel van de toetredende partij. «Die interpretatie geschiedt meermaals met lenigheid en zelfs met durf, zodat de bindende kracht van het toetredingscontract wordt ontzenuwd. Fundamenteel is klaarblijkelijk de bedoeling een tegemoetkomende houding aan de dag te leggen tegenover de zwakste partij. Juridisch wordt de volgende redenering voorggehouden: zo het toetredingscontract vatbaar is voor verschillende interpretaties, dan ligt het aan de ontoereikende opstellingswijze van de sterkste partij. Deze beging derhalve een fout waarvoor ze aansprakelijk is en die gesanctioneerd wordt door de aanwending van de interpretatie die voor haar het minst voordelig is» (71).

Over het recht op juiste en volledige informatie leze men WILMS, W., *Het recht op informatie in het verbintenissenrecht — Een grondslagenonderzoek*, R.W., 1980-1981, 490 e.v., waar i.v.m. toetredingscontracten ondermeer wordt gesteld dat «de tegenpartij de toetreders voldoende moet inlichten over de betekenis en de draagwijdte van de clausules indien de overeenkomst een complex karakter heeft en moeilijk is om te lezen. (...) Tevergeefs zou men in dit verband doen gelden dat de toetreders die de contractuele clausules niet heeft gelezen of begrepen hiervan dan maar zelf de gevolgen heeft te dragen. *In het kader van dergelijke overeenkomsten primeert het recht van de toetreders op de informatie immers op zijn plicht zelf inlichtingen in te winnen*».

Hoever gaat dat recht op informatie? «Als algemene regel wordt vooropgesteld dat de plicht tot informatieverstrekking zich uitstrekt tot alle inlichtingen waaraan de schuldeiser van het recht op informatie belang hechtte». En verder stelt dezelfde auteur «wat het recht of informatie betreft, kan dan ook worden gezegd dat de goede trouw wordt geschonden door de partij die zijn medecontractant bepaalde inlichtingen heeft onthouden of verdraaid, hoewel hij in concreto wist of behoorde te weten dat

zijn medecontractant zijn toestemming niet zou hebben verleend indien hij op de hoogte was geweest van de ware toedracht».

BESLUIT...

Wegens plaatsgebrek konden verschillende aspecten van dit nieuwe fenomeen in dit artikel niet aan bod komen, zoals de door de emittenten gevraagde waarborgen (en de hele problematiek van de loonsafstand en het beding van eigendomsvoorbehoud); de aansprakelijkheid voor verlies en diefstal van de kaart; bevoegdheidsbedingen; beëindiging van de overeenkomst; kwalificatieproblemen van de verschillende soorten koperskaarten (de vraag naar de juridische verhoudingen die aan de kaart ten grondslag liggen, waar aansluiting wordt gezocht bij of gelijkenissen worden opgespoord met bestaande rechtsfiguren); tegenstelbaarheid van exepties wegens verborgen gebreken; rechtskarakter van de op naam van de kaarten der aangehouden rekening (is dit een rekening-courant, met alle daaraan verbonden gevolgen?) en tenslotte de verhouding van deze kaarten tot de Wet van 9 juli 1957 inzake verkoop op afbetaling(72).

... EN EEN «RECHTVAARDIGING»

Een rechtvaardiging tenslotte voor onze — op het eerste gezicht misschien al te grote — aandacht voor dit verschijnsel «koperskaart».

Op dit ogenblik zijn er, bij ons weten, slechts negen koperskaarten in België, en voorlopig zinkt de koperskaart nog in het niet vergeleken met andere betalingsinstrumenten als de cheque of andere kredietvormen zoals de verkoop op afbetaling.

Om de koperskaart ten volle te begrijpen, moet men ze plaatsen in een grotere context, en inzien dat dit nog maar het beginstadium is (de koperskaarten zijn trouwens nog in grote mate experimenteel) van een nieuwe en belangrijke evolutie in het verbruikerskrediet. De kredietinstellingen proberen de potentiële markt die de verbruikersmassa uitmaakt, op verschillende manieren aan te boren, naast de traditionele verkoop- en lening op afbetaling of de Travel and Entertainmentkaarten.

De distributiebedrijven van hun kant zien in de koperskaart een middel om de klantenbinding en de afzetmogelijkheden te vergroten. Samen zullen zij trachten via dit en andere systemen de verbruikers meer «creditminded» te maken.

De problemen die zich in verband met de koperskaart stellen zijn trouwens symptomatisch voor al die actuele en toekomstige vormen van verbruikerskrediet.

Het recht moet daar rekening mee houden en *tijdig* een aangepast juridisch kader uitwerken, niet om de inventiviteit te beknotten maar om het geheel in goede banen te leiden en niet in Amerikaanse toestanden van volledig ontwrichte gezinsbudgetten verzeild te raken.

Een mooie kans om te bewijzen dat het recht niet altijd achterop hoeft te komen...

- (1) ALLOO, J., *De kennis, het gebruik en de evaluatie van de kredietkaart door de consument*, eindverhandeling T.E.W., K.U.L., 1976, 24.
- (2) VAN GERVEN, W., *Leerboekhandels- en economisch recht*, I, Antwerpen, 1978, eerste druk, 254.
- (3) ALLOO, J., *a.w.*, 25.
- (4) KYNDT, Ch., *Bank- en Kredietkaarten*, eindverhandeling T.E.W. UFSIA, 77-78, 50.
- (4a) WEISENSEE, G.J., *Die Kreditkarte — ein amerikanisches Phänomen. Mit einer Darlegung der deutschen, schweizerischen und österreichischen Verhältnisse*, Bern-Stuttgart, 1970, 25.
- (5) BELGISCH COMITE VOOR DE DISTRIBUTIE, *Les cartes de crédit. Compte rendu de la séance d'évaluation et du débat organisée par le Comité belge de la Distribution*, le lundi 8 décembre 1969, 101, e.v.
- (6) Interview met Mevrouw Quings, Eurocard.
- (7) Interview met de Heer Coppieters, Galeries Anspach.
- (8) Iemands leeftijd speelt ook mee in de kredietbeslissing: G.B.-Inno-B.M. kent haar Shopping Card niet toe aan oudere mensen.
- (9) De Wickeskaart en de Naftakaart worden vaak verleend aan firma's of aan handelaars die deze kosten kunnen aftrekken van de belastingen, of B.T.W.-plichtig zijn, zodat B.T.W.-nummer en handelsregister daar meer praktische gegevens zijn dan elementen van credit scoring.
- (10) Die controle van het bestaan van de aanvrager lijkt evident maar wordt wel eens verwaarloosd: zo verloor Eurocard-Trois Suisses veel geld aan een dame die voor alle mogelijke mensen kaarten aangevraagd had, met fictieve gegevens en vervalste handtekening (bv. voor haar zoontje van 6 jaar).
- (11) «It's only quite recently that changing one's place of residence has been given much attention as a variable in consumer behavior» MARKIN: *Consumer behavior, a cognitive orientation*, 1974, 455.
- (12) BIENFAIT in BELGISCH COMITE VOOR DE DISTRIBUTIE, *a.w.*, 28.
- (13) KYNDT, Ch., *a.w.*, 74.
- (14) BIENFAIT, *a.w.* 28 (administrateur-directeur G.B.)
- (15) Hierover ondervraagd, antwoordde Famibank dat deze formulieren nog niet aangepast zouden zijn, dat het ook maar om een test gaat, maar dat in de praktijk het maximum toch 60.000 B.F. zou bedragen, omdat een hoger bedrag het doel van de kaart overstijgt: «ze is niet bedoeld om er een auto mee te kopen».
- (16) KYNDT, Ch., *a.w.* 73; de «Eurocard»-brochure (Eurocard als T&E) stelt dat haar kaart bestemd is voor «stafpersoneel van ondernemingen en personen van betere standing» (sic); in *Les Cartes de Cr dit*, *op.cit.*: «Les titulaires sont s lectionn s du point de leur honorabilit  (sic) et un revenu annuel minimum de 250.000 F.B. (tien jaar geleden) est en principe exig  pour  tre admis dans le club (p. 13).
- (17) In het interview Eurocard wees men ons op een zinnige nuance: de term «kleine budgethuishoudens» is hier adequater dan «lagere inkomensklasse», omdat de uiteindelijke vraag toch is «hoeveel kan men per maand besteden, kan er nog geld opzij gelegd worden, hoe zwaar zijn voor dat concrete gezin de 'moeilijke maanden'», en het mogelijk is dat iemand met een nominaal groot inkomen maar met veel kinderen, uiteindelijk met een klein budget moet rondkomen.
- (18) HART, H., *Privacy in the financial field*, in YOUNG, J. (Editor), *Privacy*, 1978, p 198
- (19) WEISENSEE, G.J., *a.w.*, 198.
- (20) WEISENSEE, G.J., *a.w.*, 199.
- (21) BELGISCH COMITE VOOR DE DISTRIBUTIE, *a.w.*, 5.
- (22) NEIRYNCK, J. — HILGENS, W., *Le consommateur pi g - Le dossier noir de la consommation*, Brussel, Parijs, 1973, derde uitgave, 68.
- (23) NEIRYNCK, J. — HILGENS, W., *a.w.*, 69.
- (24) uit: *De Standaard*, 12 juni 1980, die deze gegevens ontleende aan de eerste studie in het kader van het programma Welzijnzorg van de Koning Boudewijnstichting.
- (25) Voorstel van wet tot verzachting van de kwalijke gevolgen van de overmatige schuldenlast van de verbruikers, *Parl.Besch.Senaat*, 82 (Buit zitting 1979) nr 1 — ingediend door Mevr. Hanquet c.s., Memorie van Toelichting, 1.

- (26) LAMBRECHT, Verbruikerskredietovereenkomsten: taak van het OCMW, in: *Kroniek Maatschappelijk Welzijn, De Gemeente*, 1981, 86.
- (27) MARKIN, R.J., *Consumer behavior — a cognitive orientation*, Macmillan Publishing Co, Inc., 1974, 416-417, waar de controverse wordt besproken.
- (28) MARKIN, R.J., a.w., 417 (die hier MATHEWS, H.L. en SLOCUM, J.W., *Social class and commercial bank credit card usage*, *Journal of Marketing*, jan. 1969, 71-78 bespreekt)
- (29) concrete voorbeelden vindt men in LAMBRECHT, a.w., 85 In Antwerpen zijn verschillende organisaties samengekomen om een «zwartboek» van problemen in de verbruikerskrediet sfeer op te stellen, waaronder Broederlijk Delen, Welzijnszorg, de Bond zonder naam enz.
- (30) Wetsvoorstel tot verzachting van de kwalijke gevolgen van de overmatige schuldenlast van de verbruikers (voorstel Hanquet), a.w., art. 2; deze bepaling zou geïnspireerd zijn door een artikel uit de Luxemburgse Wet inzake verkoop op afbetaling (Memorie van Toelichting, p. 6).
- (31) De hiernavolgende gegevens over de situatie in Groot-Brittannië zijn ontleend aan HART, a.w., p. 263-266.
- (32) De emittent van de Barclay-kaart bijvoorbeeld doet op dit bedrijf een beroep voor zij deze kaart uitreikt (Zie PANIS, L., *Nieuwe betalingstechnieken: de chequekaart en de kredietkaart*, licentiaatsthesis T.E.W. — U.F.S.I.A., 1969-1970, 39.
- (33) HART, a.x., 265.
- (34) Interview met de Heer Nelissen, Famibank.
- (35) *Bankreglementering in België*, 1979, 36-38.
- (36) *Reglement der verrichtingen Paribas* (uitgave '72): art. 22: «Geheimhouding. De beamten en bediende van de bank zijn verplicht strikte geheimhouding in acht te nemen inzake de aan de bank toevertrouwde verrichtingen».
- Algemene regeling van de bankverrichtingen, Kredietbank*: art. 65 «Geheimhouding. Overeenkomstig de algemeen geldende bankgebruiken, verschaft de bank aan derden (o.m. de overheid) geen inlichtingen betreffende haar verrichtingen met een cliënt, tenzij met diens uitdrukkelijke instemming of wanneer zij daartoe wettelijk verplicht is».
- (37) VAN NULAND, J., Toelichting over gegevensbanken in de financiële sector, in: *Computer en privacy, automatisering van persoonsinformatie en bescherming van de persoonlijke levenssfeer*, Acco, Leuven, 1975, 40-41.
- (38) Ook niet-banken zijn hierbij aangesloten, zoals Galeries Anspach die hierop voortgaan bij de verlening van hun koperskaart.
- (39) Belgisch Comité voor de distributie, a.w., 95; voor meer cijfers wat het verlies uit niet-terugbetaling van het verleende krediet betreft, zie WYMEERSCH, E., *Evolutie van sommige girale technieken in de Verenigde Staten*, *Rev. Banque*, 1972, 62.
- (40) VAN DEN BERGH, J. en DE CALUWE, A., *Afbetalingsovereenkomsten, A.P.R.*, Story-Scientia, Gent-Leuven, 1975, nr 238.
- (41) Wetsontwerp tot regeling van de verbruikerskredietovereenkomsten, Kamer van Volksvertegenwoordigers, *Parl. Besch. Kamer 1976-1977*, nr. 1102, artikel 68 en Memorie van Toelichting, 5.
- (42) Wetsvoorstel Hanquet, t.a.p. Memorie van Toelichting, 3.
- (43) Eurocard bijvoorbeeld spitst zich meer toe op haar andere bezigheden zodat zij de kredietwaardigheid van de koperskaart-aanvragers laat nagaan door zo'n kredietverzekeringsinstelling.
- (44) zie in die zin ook BOEYKENS, in de discussie op de studiedag van het Belgisch comité voor de distributie, t.a.p., 88.
- (45) LAMBRECHT, a.w., 86.
- (46) BIENFAIT (directeur G.B.) op de studiedag van het Belgisch comité voor de distributie, t.a.p., 89.
- (47) HART, a.w., 266, waar hij het rapport van het Crowther Committee bespreekt.
- (48) DOBSON, A.P., *Sale of goods and consumer credit*, London, 1975, 132-133; definitie van credit reference agencies, credit brokers enz.
- (49) Door de Commissie bij de Raad ingediend op 27 februari 1979, met advies van het Economisch en Sociaal Comité van 30 en 31 januari 1979 — *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen*, 27 maart 1979.

- (50) VAN DEN BERCH, J. en DE CALUWE, A., *a.w.* nr. 714; met verwijzing naar de Voorbereidende Werken.
- (51) CREMIEUX ISRAEL, D., *Credit et protection du consommateur*, 2 en 12.
- (52) Richtlijn, *Publicatieblad...* Nr. C 80/4.
- (53) Richtlijn *a.w.*, nr. C 113/22.
- (54) Deze wijziging geschiedde onder druk van de andere banken, waarmee Famibank in het Bancontact en het Eurochèque «kartel» zit. Deze banken waren al overeengekomen slechts 1,5% debetrente op de Kaart nr. 1. Dit ging tegen de afspraak in, leidde tot problemen tussen Famibank en de andere banken, tot men als oplossing aanvaardde aan de Kaart nr. 1 de kwalificatie «depositoboekje» te geven, zodat die «hoge» intrest gerechtvaardigd werd.
- (55) Dit soort bepalingen is o.i. **onaanvaardbaar**. De argeloze lezer krijgt de indruk dat de wet het zo voorschrijft (zie verder, verbod van verwijzing naar de wettelijkheid van een bepaling).
- (56) VANDEPUTTE, R., *De overeenkomst*, Brussel, Larcier, 1977, 81.
- (57) VANDENBERGH, J. en DE CALUWE, A., *a.w.*, nr 866.
- (58) Memorie van Toelichting, *Parl.Besch.Senaat*, 1954-55, nr 211, 11; *Pasin*, 1957, 467, gecit. door VANDENBERGH, J., nr 951.
- (59) *Parl. Besch. Senaat*, 1964-55, nr. 211, 20, art. 9, gecit. door VANDENBERGH, J., *a.w.*, nr 952.
- (60) Aanvullend verslag van de Bijzondere Senaatscommissie, *Parl. Besch. Senaat*, 1956-57, nr. 214, 11, art. 11 en 5, art. 11; *Pasin*. 1957, 520, art. 11, gecit. door VANDENBERGH, J., *a.w.*, nr 952.
- (61) VANDENBERGH, J., *a.w.*, nr. 845 met verwijzingen naar de Voorbereidende Werken en het advies van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.
- (62) Het is toch te betreuren dat de wet van '57 wat de verplichte vermeldingen uit art. 11 betreft, de vermindering tot het contante bedrag niet als sanctie hanteert, wel de zgn. «economische» sanctie (schrapping van de inschrijving of ontnemen van de erkenning, artn. 26§2 en 25§1).
- (63) Zie de Memorie van Toelichting bij artikel 7 (blz. 11 van het geciteerde Ontwerp)
- (64) VANDENBERGH, J. *a.w.*, nr 956, met verdere verwijzingen.
- (65) Aanhef Richtlijn, *a.w.*, p C 80/5.
- (66) Wat Famibank een afzonderlijke akte noemt is een strook ca. 50 cm², in piepkleine letters, op het aanvraagformulier «Hierbij doen wij afstand van het afstaanbaar gedeelte van onze bezoldigingen (onderstreept)
- (67) VANDEPUTTE, R., *a.w.*, 81.
- (68) Memorie van Toelichting (bij de bespreking van de wet van '57) *Parl.Besch.Senaat*, 1954-55, nr 211.
- (69) Memorie van Toelichting, *Parl. Besch., Senaat*, 1954-55, nr. 211, 7 en 12; *Pasin.*, 1957, 474.
- (70) Memorie van Toelichting, *Parl. Besch., Kamer*, 1976-77, nr 1102, 8.
- (71) VANDEPUTTE, R., *a.w.*, 112.
- (72) DEVROE, A., MUYLDERMANS, CH., ROTTY, P., T'JONCK, G., VAN SOEST, E., *De koperskaart in België*, Leuven, 1981 (niet gepubliceerd).